

Надписанъ
всички
миср.
НАДЕНЪ СПОМЪНЪ

ЗА

ЛЮТИТЪ РАНИ НА БЪЛГАРІЯ

ПРЕЗЪ ГОДИНА 1876

„Карпати голи, поля дакійски.
„Гори балкански, гори тракійски.
„Ти черно, бѣло и сине море,
„И ти, о слънце, що грѣйшь отгорѣ,
„Вій памѣтници на вѣковетѣ,
„Защита наша сега станете.

В.

Книжка I.

НАРЪДИЛЪ

ИЛИЯ Р. БЛЖСКОВЪ.

Издава същій, задружно

съ

Г. Цончевъ.

БУКУРЕЩЪ

Печатницата на Дор. П. Буку.

1878

СТАНИ БОЖЕ.

Стани, Боже на силытѣ.
И да сждишь ты ела.
И слабытѣ и силнытѣ
Зарадѣ тѣхнитѣ дѣла.

Сждены, прѣсжданы сж
Всякога все слабытѣ;—
Мирувате, царувате.
Вы които грабите,

Сжди, Боже, сждницитѣ
Що не сждятъ праведно;
Распилѣй ты сжборытѣ
На онѣзь що мыслятъ зло.

Прѣкжсни вечѣ този срокѣ,
Тежкый на тѣрпѣнъето;
Стига-й царствувалѣ порокѣ
Вѣ днитѣ на мълченъето.

II 1973 5589/55

Читателитѣ трѣба да знаятъ, че писача на тая книга
до тоя часѣ са намѣрва мѣжду звѣроветѣ въ Шуменѣ, дѣто ош
турцитѣ върлуватѣ. Б. Р.

ПРОВЕРКА
2009 - 2010

Стара планино, стара горо! защо си тѣй, горо, черна почерняла, защо тѣй си начумерена и тѣмна потѣмняла? Защо ти сѣ, горо, клоне обвиснати, и листето ти желто зачувѣрнато? Другъ пѣтъ та животворенъ вѣтрецъ прохладяваше, а сега какъвъ смѣртоносенъ вѣтаръ опали и тебе и тѣя, които на около ти са наслаждаваха? Друдъ пѣтъ птици пѣснопойки веселяха и тебе и твоитѣ питомни обитатели, а сега защо само едни зловѣщи гарвани изъ тебе грозно грачатъ? . . .

Знамъ, горо, знамъ: не е день, не сѣ два, не е мѣсець, не сѣ два, но сѣ години отъ-както тѣ не си видяла пѣтникъ презъ тебе свободно да премине, нито да го чуешъ весело да си попѣе; толкозъ години сѣ, горо, и тебѣ намѣсто да ти са радватъ живи души, твоята земя са почерни и напѣстри отъ гробове на мѣртваци, на кои, горо, твоитѣ нови, омразни госте, кръвта испиха. Ами въ тая много по-злочета година, горо? уви! клани недоклани тѣла, бити недобити, покачени, обесени по твоитѣ клоне, натѣркаляни по зелената ти морава, въ кръвъ облѣти, стоятъ, та са сплуватъ; кои ли ще тѣхъ да погребе? . . .

Европо, просвѣщена Европо, Европо земя християнска Европо земя отъ Бога благословена! Твоитѣ поли сѣ въ човѣшка кръвъ обагрихъ, нозетѣ ти сѣ у човѣшки трупове спѣхватъ; жални и умилни гласове въздуха цѣнятъ, зараза отъ зловоненъ смрадъ на хиляди жертви са разнася на вредъ, а ти още нехаешъ? още мѣлчишь? А защо? . . . Да ли намѣри ти този на-

родъ достоенъ за наказаніе и чакашъ хубаво да са смаже за да му са испростятъ грѣховеѣ? Да ли го намѣри пакостникъ, вѣроломъ, крѣвникъ, грабителъ, нечестивъ, и глѣдашъ да са затрие отъ лицето на земята? Колко пѣти му показа твоето христіанство човѣколюбіе и той ти са показа непризнателенъ? Колко пѣти му доде на посѣщеніе и той та непосрѣщна и не пріе съ, много пѣти, похвалното отъ тебе гостопріемството? Защо, Европо, за каква политика допусна ти да са покріе съ крѣви и огньове злощастната Бжлгарія, да са смали числото на населеніето на толкова градове и села, да останатъ толкова полета пусти и безплодни, и тая мила, прекрасна и богата земя, защо остави да преобжрнатъ на пустиня, на египетски катакомби, пжлни съ човѣшки кости, на които изглѣда ужасава животѣ?! Оплаквамъ, Европо, оплаквамъ твоето хладнокрѣвіе, кое ти показа камъ единъ смазанъ народъ, камъ единъ такавъ народъ, когото би заджлжила и би го направила вѣчно признателенъ, ако би му станала въ едно таково време, отъ малко малко, защита! Ахъ, защо не е имало въ тебе повече Гладстоновци и Странгфордовци!

Дунаве, Дунаве, ти който другъ пѣтъ тихо и бистро течеше, защото е сега воджта ти развжлнувана, мжтна и крѣвава? . ! Другъ пѣтъ влечеше салове и пароплуви, а сега какво виждаме? — човѣшки трупове, части отъ човѣшки тѣла. Ахъ, не знаешъ, Дунаве, ти минувашъ край злочеста крѣвава страна, и безъ да

минувашь презъ другадѣ, отивашь скоро, та са изгубвашь въ широкото черно море; възврни, Дунаве, твоитѣ струи, както са е възврнала нѣкога святата рѣка Јорданъ, врни твоето теченіе назадъ и повлечи тія кърви, тія грозни трунове, по край бреговетѣ на образована Европа, нѣка са тя оглѣда въ твоята кървава вода, нека види подобнія си безобразенъ не имущъ вида, дано ѿ са сѣрце покърти и дано каже понѣ дума за единъ страждущъ народъ.

Россію, ти едничка надеждо наша, ти сѣкогашна наша покровителке, Россію велика и отъ Бога благословена държаво, да ли не сѣ постигнале още до тебе нашитѣ въздишанія и риданія? Ахъ! священій длгъ тебѣ ще принуди да ни притечешь на помощъ. но, горкана! милостивая християнка покровителко, да ли не ще бжде кжсно? Сѣрце и душа у насъ не остава, силата ни изнѣмощя, какъ ли щемъ тебе ніе да дочакаме? Но пакъ прости, и бжди снисходителна, о великодушна, Россію, ако ніе българитѣ не бждемъ кадърни за да та посрѣщнемъ тѣй както са пада на твоето величіе, като земешь предъ виду нашитѣ жестоки наказанія и люти мъки. . . . . Не! Предъ твоето великоленно поевяваніе трауръ ще отъ насъ да падне. Смазанъ, убѣхтанъ младъ ще са усили, ще скочи и тебе ще умилно да пригърне и слѣдъ тебе на радо-сѣрце ще да трѣгне, а старецъ, честитъ тогава, ако не друго. той ще бжде готовъ предъ нозетѣ ти да коленичи и стѣпкитѣ ти да цалуне; само прибързай! прибързай!

И младъ бжлгарски поетъ умилно реди.

Росію! колко ни плѣни
Туй име свято, родно, мило!
То въ мрака бива намъ свѣтило,
Надѣжда въ нашитѣ злини!
То спомня ни, че нѣи кога сме
Забравени отъ цѣліа свѣтъ,
Любовъ що никога не гасне
За назе бди съ най-сладжкъ свѣтъ!

Росія! Тя земя велика
По миръ, по брой, по сила! Тя
Съ небето има си прилика
И само съ руската душа
Тамъ, тамъ молбитѣ ни са чуватъ
И въ днешнія печаленъ часъ
Сърца се братски се вжлнуватъ
Осемдесетъ милиони съ насъ!

О, скоро намъ ще са протегне
Могуща, силна, братска длань,
И кржвъ поганска пакъ ще текне,
И пакъ ще гржмне старъ балканъ!

• • • • •
О здравствуй ти, Росію мощна!
Свѣта трепна отъ твоя гласъ!
Скокни, царице полунощна,
Зовемъ те нѣи ела камъ насъ!

Бжлгарія сега тя вика!
Часътъ настана твой завѣтъ
И твойта мисія велика
Да я испжлнишь въ тоя свѣтъ

Вазовъ

А ти мило бжлгарско потомство чети отъ тукъ на татакъ, чети и слушай страдаиія които, може, ако ги четешъ въ охални години, да ти са сторятъ преувеличени, както и намъ са виждаха, като на лжжа, нѣкогашнитѣ звѣрства на едновременнитѣ еничери, дели-башій, кжрджалій и капжсжзи, за които ни разсказваха нашитѣ баби и дѣдове. Но повѣрвай, мило потомство, повѣрвай тогова който ти пише тія рѣдове, който макаръ че са намира и на този часъ посрѣдъ кжрвавитѣ сцени срѣдъ оганъ и остро желѣзо, той са вижда за некаджренъ да опише, както трѣба, сичко що съ трепетъ чува и съ ужасъ вижда. Казватъ, че кога човѣкъ самъ съ очи види нѣщо си, зло или добро, той можаль най-добрѣ да го опише, или расправи; но тукъ не е тжй: Сжрцето ти са нацедило отъ страхове, умътъ ти са размжтилъ и распелялъ; неможъ да го приберешъ; грозни мисли та плашатъ: тозъ часъ си живъ а до часъ какъ ще си, незнашь земешъ перото, то ти пада отъ раката; въ таково положеніе може ли човѣкъ сичко подробно да опише? — Не, вѣрвай че тукъ на да ли и едната стотна на страдаиіята сж описани.

Но ти, честито потомство, ако милостъта Божія та запази, и до нѣкогашъ, ако видишь бѣлъ день, незабравяй, припомняй си за сичкитѣ тія страдаиія на твоитѣ усопши страдалци и мжченици; благодари Бога за дѣто та е сподобилъ да живѣешъ въ охални години, умѣй какъ да са радвашъ на себѣ си, на свойтѣ си, на имота си, на честьта си; уцѣнявай времето, въ което живѣешъ, сравнявай го съ това, въ което сега ніе живѣемъ, чѣсто издигай ачи камъ Бога и му благодари, чѣсто поглѣждай и камъ земята, напоена съ кжжвъ, и бжди признателень; старай са, труди са, да прекарашь животъ сладъкъ—животъ ижлень съ благодѣянія, и не заборавай любовта камъ ближнія си.

ПРОЛѢТЬ

Отивамъ, мале, отивамъ
На дълга пѣтя незнайна,
Юзда на коня възвивамъ,
Но ти не бивай очтайна.

Ей, красна пролѣть настана,
И азъ да чакамъ неможа,
За твоя, моя прѣхрана
Азъ трѣба да са заложа.

Ти ма си, мале, кърмила
Съсъ прѣсно млѣко, смѣтана.
Съсъ уста си ма хранила
Додѣ азъ толжкъ да стана.

Сега пакъ на менъ са пада
Подпорка да ти бѣда
Та етига вече да страда
Душа ти както я видя.

Туй робство, що си теглила,
Додѣ то да са отхраня;
Ти да ли не си мислила,
Че азъ ще да та забраня?

Ахъ! пѣсни, що ми си пѣла,
Тѣ ми сѣ сички въ сѣрцето!
Ти бѣлъ день не си видѣла . . .
Но трай! . . . добро е небето!

За менъ е пролѣть надежда,
Тогава сичко намирамъ,
Далечъ ма конь отвежда,
Отъ нищо безъ да са спирамъ,

Веднѣжъ, дваждъ ще си почина
Подъ горски сѣнки дебели,
На чуждо ще си замина,
Да видишь какъ са печели! . . .

И такава ранна пролѣтъ нарѣдко е бивало. Небето погърмѣ още презъ Януарія, пролѣтнитѣ цвѣтя цѣфнаха презъ Февруарія, а презъ Марта время хубаво, хубаво като презъ Майя. Необикновенна бѣше тая пролѣтъ, необикновенни бѣха и нейнитѣ дарби. По Гергевденъ узрѣли череши, лозенъ листъ за сарма, пчелитѣ захващатъ да са роятъ още презъ Априлія, това азъ непомня кога е бивало; който е запомнилъ такова чудо по други години нека го каже. Ами отъ три трѣвни трійсетъ ройя, а пжкъ на 8 Майя двѣ педи снѣгъ, и такавъ милаимъ снѣгъ, който безъ да повреди нито най-младата трѣвица, но още повече да помогне на сичко новопонигнало и новозавжрзало? Даде Господъ сичко отъ добро по-добро: трѣва до колѣни, добитжкъ родовитъ, агненца, еренца повечето близачета; излѣзешъ на полето, то да ти е драго да ги глѣдашь: едни са насукале скачатъ и са надскачватъ около майкитѣ си, а други я задржстиле отъ двѣ страни сучатъ ли-сучатъ, довечера доилницата пакъ напрещяла. Млѣчни крави и биволци едвамъ имъ спори да вжрвятъ отъ пжлни цицки Волове, коне, биволе, избржснале са, лжщи имъ бозината, запоръ нѣматъ; чѣсто изъ улицитѣ на купъ са сбиратъ, душатъ земята, страшно пореваватъ, и съ преднитѣ си крака ровятъ и изхвжргватъ пржсъ на вжз-богъ.

Та и држвесата не сж като друга година. Разклониле са, разлистиле са едни држевета, и по-полето, и по гори, и въ села, и въ градове, шумата имъ са сгжстила до толкова, щото не е познатъ дѣто на сѣки клонъ птица гнѣздо си извила и ейца снося. Диви круши, брѣстове, кавади, орѣхи, наперчиле са, едни остро-остро на горѣ до небето клонове расклониле, други ги отпуснале на долу дори до земята; а изъ подъ хладнитѣ имъ листа, изъ подъ тѣзи дебели сѣнки, горски пѣснопои, безъ никакво свѣнение пѣятъ и са надпѣватъ: Тукъ кукувица кука, тамъ славей чурублика, татакъ косеръ свиря, яребица пиши, дивъ гжлабъ гуца; по надалечъ черенъ гарванъ на високо кацналъ, гра! гра! гра! дебело заграцалъ и са озжрта на вредъ, като че тжрси нѣщо, а орли, горѣ въ синйо небе, на витло са вятъ, нито камъ сѣверъ, нито камъ югъ отиватъ, какво ли тѣ чакатъ?

Но на сички тія природни хубости, трудолюбивій селенинъ хичъ и очи не издига; ситъ е той на тѣхъ; него има друго да го привлича и да го радва. Сѣйдбата му богата и спорна жжтва обѣщава; пчелитѣ му, които друга година, по това време, едва

бжзгаха, а сега не може да имъ дососа тржвни; тѣ му добжрѣ
бярець обѣщаватъ, и лозето отъ сега е познато, че бжчви не
ще му пососатъ. Нищо зло му не минува презъ умътъ, отъ
нищо хаберь нѣма и за нищо не мисли; салтъ съ четири очи
глѣда, кога ще си житцето въ житницата прибере, отъ него да
продаде и сѣкиму почтенно да са наплати, а кога ще той вин-
цето въ бжчвата да налей, па да са отъ него хубавичко насмуче,
хубавичко да са понареже, че да си балпака кржхне и весело да
си поголей.

Пролѣтно слжнчице весело грѣе; синъ зюмбилъ хубаво цжвти;
аленъ-бялъ цвѣтъ отъ плодотиви джрвета по зелена морава са
сине; нивитѣ наврѣдъ са зеленеятъ, сичко влиза като въ новъ
животъ, сичко хубаво, сичко пріятно и весело, а само ти сжр-
чице мое, само ти, защо тжй слжючено стоишь? и ти лице мое,
защо тжй сжрнешъ и линеешъ? да ли нѣщо предвиждашь? да ли
нѣщо предчувствувашь? . . . . .

—
Ахъ години, зли години.
Черни, грозни та усилни!

К.

—
Г А Р В А Н Ъ.

„Ахъ ти, гарванъ, защо гракашь?
Гарванъ птица черна
Въ сухи гранки тукъ тамъ скачешъ
Не ли искашь зжрна?

—
Гарванъ кажи, кажи влѣтникъ
Какви вѣсти носишь,
Гарванъ, гарванъ, ти зжлъ вѣстникъ,
Не ли жалость носишь?

Жензифовъ.

—
Четемъ у вѣстницитѣ:

„ . . . Като Българинъ публицистъ ніе не веднжждъ описахме
болкитѣ и страданіята на Българскія народъ, като привличахме

вниманіето на правителството, но ніе ставахме лошеви. П тозъ пжть ніе казвахме, че много злини можаха съ време да са поправятъ, всеобщото зло да са предвари, ако гласътъ на искренностиа и откровеностъ ни са земеше въ вниманіе. „Вѣкъ.“

Изъ вѣстницитѣ презъ Маій 1876.

Въ Т. Пазарфикъ и въ Пловдивъ са хвана единъ бунтовнически, български комитетъ.“ („Ф. д'Босфоръ“)

„Нѣкои нехранимайковци преминале отъ Влашко, нагазале въ Балкана съ цѣль да подигнатъ българитѣ на възстаніе.“ („День“)

„Възстанническото движеніе са распространява; около Тжрново са е поевила една чета отъ 250 души; веднага са испроводиха 10 билюба редифи, да ги прислѣдватъ, Възстаницитѣ са намиратъ въ единъ манастиръ естествено добрѣ укрепенъ.“

(„Куріеръ д'Оріанъ.“)

„Телеграфътъ ни извѣстява, че едно смущеніе отъ българи са случило въ Панагюрище, причината не са знае, Види са, четѣзи смущенія са произлезле поради притесненіята отъ властитѣ, а особено за събираніето на десятжцитѣ . . . . („Л. Хералдъ“)

„Българскитѣ попове и учители сж подпалиле оганя на смущеніята, но ніе ще ги попитаме: какво зло тѣ видяха отъ царс правителство освѣнъ милость и добрина? Българитѣ скоро забравиха защо ставаха голѣмитѣ битви, не ли за избавленіето на общото отечество? Правителството въ сѣко оношеніе ги имаше равно съ мюсюлманитѣ, защо зѣха подъ кракъ тіа благодѣянія? (ето турскитѣ оправданія Р.) („Джерадей Хавадисъ“)

„Кои сж смутителитѣ? кой подигва бунтътъ да ли не сиромашіята, отъ която напоследнійо бѣха вигнали кански изъ Българско? Да ли не злоупотребеніето на неукитѣ долни и горни чиновници? Да ли най-сѣтнѣ грабителското събираніе на давнитѣ и насилственитѣ безправедни исканія на мюлтезими, зантіе та не сж причина на бунтовнически движенія? („День“)

Букурешъ презъ Маія 1877.

„Захваща са вече драмата на Балканскія полуостровъ? Многословія Источній въпросъ влиза въ друга фаза. Отчаянія и мжжественній Български народъ който въ продълженіе на петъ цѣли столѣтія е носилъ на плешитѣ си най-безчовѣчното робство въ Европа, възстава днесъ, и трѣба да възстане, за да тжрси двѣтѣ

тія нѣща: или свобода или смърть! Никой за насъ не милее, и цѣла Европа даже остана хладнокрѣвна на толкогодишнитѣ наши викове и молби; но да ли тя и сега ще бжде се тѣй? Не, има въ нея още хора човѣколюбиви. Европа, която са гордѣе съ сѣкакви „богоугодни“ и „човѣколюбиви“ учрежденія и въ която има сжставени и такива общества за сжстраданіе камъ животнитѣ, не ще ли има и такива, които да спомагатъ за освобожденіето на човѣчеството? Дерзость, прочее, рѣшителность и, на прѣдъ за свобода.“ (,„Нова Бжлгарія“)

Турската журналистика. „Джерадей Хавадисъ“ като от дава, между другото, днешнята студенина на англійския народъ пакъ нѣ рускитѣ интриги—защото тѣ, казува, изваждатъ на срѣдъ бжлгарското възстаніе за да даватъ причина на дописницитѣ на лондонскитѣ вѣстници „Таймсъ“ и „Дейли Неусъ“, които може би да сж подкупени, за да убѣдятъ англійската публика съ лжжливи извѣстія — свжршва съ молиствуваніе дано англійскійтъ народъ да разбере слѣдъ малко измамата си и заради интересътъ си да поднови пакъ почитаніето си камъ Турція.

еченій вѣстникъ, като говори за условіята на мирътъ, за да не остане по долу, види са, отъ „Ваектъ“ или отъ „Сабахъ“, при сичко че най-обмисленно развива вжпроситѣ, казва слѣдующето:

„Види са, че Еврепейцитѣ сж забравиле онова врѣме, когато само думата Турчинъ правеше Европееца да трепере; но нека знаятъ тѣ, че единъ знакъ даденъ, и онуй врѣме са повраща. Държавитѣ трѣбва да постжпватъ справедливо, за да не ставатъ причина за подиганіето на народно възвълнуваніе, което военната сила не меже да умири.“

„Басжретъ“ казува: Турскійтъ печатъ е родолюбивъ, понеже иска вече да бие въ очитѣ онія, които помагатъ скритомъ на възстанницитѣ, а и сичкитѣ Мюсюмане, които могатъ да носятъ оржжіе, сж готови да умржтъ за отечеството си.

„Ваектъ“ казува: Основани на това, ніе отхвърлиме берлинскія меморандумъ прѣди дордѣто не бѣше са узнало мнѣніето на Англія, като имахме прѣдъ видъ слѣдствіята отъ него. Като си припомняме спечеленитѣ отъ нашитѣ праотци и съ божія поимощъ побѣди, ніе мислимъ, че нѣма такава сила която да ни сто на срѣща. Ако работата земе сер'озенъ характеръ, тогазъ са подпрѣтнува самъ Хакифътъ на Мюсюлманитѣ лично въ борбата,

зема въ ржцѣтѣ си священното знамя (Санджакъ-шерифъ) и тогазъ нека дойдѣтъ прѣдъ събранитѣ подъ туй знамя онія, които искатъ да ни изгонятъ отъ Европа. . . .

Сабахъ пише Мюсюлманитѣ сж взеле тѣзи страна съ кървава цѣна; като сж пролѣле порои кръвъ и сж дале хиляди души, тѣ сж станале господари на тѣзи страна, и ето защо тѣ убѣдени съ думи не можѣтъ да я напуснатъ. Тази страна, Румели, ако и да е третята и нераздѣлима часть отъ другитѣ отомански области, тя по доходитѣ и по важността си са сматра като половината отъ Отоманската Имперія и ето защо правителството и до вѣка не може да са откаже отъ нея.

„Онія които мислятъ противното, на каква сила са надѣватъ? И тази сила вътрѣшна ли е или е външна? Ако са прѣдположи, че е вътрѣшна, т е. ако са прѣдположи, че тя сжстои въ възста ваніето на румелійскитѣ христіани; като оставимъ на страна това дѣто тѣзи соотечественници на Мюсюлманитѣ сж подданници и отъ толкозъ вѣкове насамъ са биле винаги благодарни отъ Мюсюлманитѣ.

„А ако са прѣдположи, че европейскитѣ джржави поради Христіанството ще са сжгласятъ на това, което въ този вѣкъ на просвѣщеніето не може да бжде, тогазъ е естествено, че и триста т а милиона Мюсюлмане, които са намѣрватъ по лицето на земята, ще са сжгласятъ помежду си и ще възстанатъ противъ христіанитѣ. Отъ такова едно взаимно кланіе освѣнъ, че христіанскитѣ европейски джржави нѣма нищо да придобіятъ, но и Европейцитѣ по источнитѣ страни на Азія и Африка ще загинатъ, и Россія, която ще са намѣри прѣдъ най-голѣмата сила на Мюсюлманитѣ, ще изчезне отъ лицето на земята, а освѣнъ това нѣма сумнѣніе че Англія, Франца, Голландія и другитѣ джржави които владѣятъ надъ Мюсюлманитѣ въ Азія и Африка, ще са разрушатъ. Въ такавъ случай само Германія, и то ако стои неутрална, възможно е да са восползува отъ слабостта на своитѣ сосѣди.

И Истикбалъ пише:

„Защо ни осжжда Европа? какво ни тя предложи, че не я послушахме? Показа ни злинитѣ на управленіето, и ніе са поправихме, каза ни какъ добрѣ да управляваме, и ніе я послушахме, даде ни оржжіе и ніе го употрѣбихме за добро. Какво още иска?

Защо са хвалишь въ злобата, силне? Возлюбилъ си злото повече отъ доброто; лжжата отъ правдата. Пс. Давид. 51. Ст. 1.

Гласъ на Нова Бжлгарія.

Сега, или никога
Наедно да сж сдружимъ!
Сега, или никога
На бой ній да вжрвимъ!

Чашата на мжкитѣ
Напжлни са до горѣ,
За срамъ сме предъ народитѣ
Еей, чувате ли, хора!

Да потекжтъ потоци кржвъ
И гржмъ и бой най-страшенъ!
Излазжай, грозна, гладна смжртъ
Разливай адски оганъ!

Отъ него насъ не ни е страхъ:
Той сичко ще изчисти,
А срѣдъ останаліятъ прахъ
Златъ храмъ ще вжздигне,

И въ него ще са посели
Безцѣната свобода,
Тя сичко ще поднови
Ще сжживи народа.

5. Май 1876.

Позивъ отъ Нова Бжлгарія.

Н А Б О Й.

Братія бжлгари!

„На бой срѣщу безвѣрнитѣ тирани турци! Да вжзстанемъ самитѣ ние; никой до сега не ни смилн, никой до сега не ни помогна при страшнитѣ теглила, които ни струваха азійцитѣ турци.

Турцитѣ доведоха въ земята ни голи татари, да имъ правятъ бжлгаритѣ кжщи и да ги хранятъ.

Турцитѣ доведоха хайдутн черкези да имъ даджтъ бжлгаритѣ

сичко що имъ трѣба, а сѣтнѣ да имъ искраджтъ добитака, храната, дрѣхитѣ и да избіятъ хиляди хора.

Турцитѣ гуждатъ сждници піени, луди, будали наши и каймаками да сждятъ и да глобятъ благоразумнитѣ христіени.

Турцитѣ хулятъ, псуватъ, безчестятъ нашата православна вѣра.

Турцитѣ изпозатриха толкова наши учени хорица по бесила, по заточенія и въ тжмницитѣ ги умжртвиха.

Турцитѣ грабятъ сичкія имотъ на бжлгарина за да си джржатъ по десеть двайсеть ханжми и олани.

Турцитѣ испограбиха и изпотурчиха толкозъ наши синове и джщери.

Турцитѣ безчестятъ сѣкидневно нашитѣ братя, сестри и джщери.

Турцитѣ влизатъ на сила въ селскитѣ кжщи изядатъ колкото масалце или сиренце е снастрилъ бжлгарина за дѣцата си.

Бжлгаринътъ не може вече вжнѣ отъ кжщата си да извѣзе, но турчина го намира и въ кжщата му: обира го измжчва го найсѣтнѣ го убива и изгаря.

Такива и други безъ четъ мжки станаха петстотинъ години отъ-какъ ги теглимъ; петстотинъ години сж отъ какъ слушатъ това европейцитѣ, ако разумѣха, разумѣха, ако шяха да помогнатъ, то до сега шяха да помогнатъ. На никого вече да са не надяваме, освѣнѣ на великаго спасителя Христа, който си е пролялъ кржвта за доброто на човѣчеството.

На бой, прочее, братя бжлгари, за свободата на христіанската ни вѣра, Богъ ще намъ чудно да помогне.

На бой бжлгарски священици, защото са ускверни святинята на вѣрата ни отъ тія поганци.

На бой бжлгарски учители! Защото съ лукавство поразенитѣ шжтъ и васъ, колкото сте останале, да ви измжкнатъ отъ средъ любимія ви народъ,

На бой бжлгарски граждане! Защото турцитѣ ви испокрадоха, обраха, оголиха, та станахте по-долни и отъ чифутитѣ и отъ сички.

На бой бжлгарски селени! Защото не остана и пепель на огнището ви.

На бой братія мизици, тракійци и македонци! Небето е рѣшило вече нашето избавленіе“.

. . . . .

‘Въ свѣтътъ скърбъ ще имате; но дерзайте азъ побѣдихъ свѣтътъ.
Іоанъ 16-33.

Н. Бжлгарія 11. Маій. 1876.

Маій 1876.

„До 3000 души войска, башибозуци, черкези, са испроводи кадѣ Панигюрище.“
(„Л. Хералдъ“)

„Ведно съ испроводената войска срѣщо вжзстаницитѣ имало и много вжоружени цигани.“
(„Парижски Вѣст.“)

„Неблагодарнитѣ бжлгари лесно са повлѣкоха но схвѣтитѣ на чюжди агенти, но много ще майки да плачатъ. Хагъ-имъ.

(„Джер. хавадисъ“.)

Маій 11.

Руссе „Сѣки е на страхъ. Правителството вжоружи сичкото турско населеніе, както и черкезитѣ, които ще са ползватъ отъ този случай. Заплашването е голѣмо; мирнитѣ бжлгари са пѣтатъ дѣ ще ги искара това заплашваніе. Действително, тія варвари черкези ще вкаратъ оганъ и ержвъ въ нашата мирна денесъ областъ. Нивята, на миролюбивитѣ селени обѣщаватъ изобилна жетва, но ако правителството о време не са погрижи за доброто на населеніето, то нито селенитѣ, нито то ще са ползватъ отъ сѣйдбитѣ. Тжрново, Габрово, Дрѣново, Севліево, Свищовъ сж пжлни съ разбойници, и никой не е сигуренъ за живота си. . . . Се пакъ нещастнія бжлгаринъ е жертва на злодѣйцитѣ. . . . Командантина на башибузуцитѣ е единъ познатъ катилинъ (ержвникъ); мѣсечната плата имъ е гр. 200 и когато не имъ са плаща, разбирайте тогива какви плѣчки ще ставатъ. Това ма принуждава да кажа, че като правителството е вжоружило такива хора, то са излага да види смущенія и безчинія
(„Стамбулъ“)

„Казватъ, че бунтовницитѣ около Панагюрище са набраде до 7-8000 души.
(„Басаретъ“)

„И бжлгарскія владика у Видинъ е ведно съ вжстанницитѣ; панславизмътъ са усилва; правителството трѣба по-строга да посетжи съ бжлгаритѣ “

(„Фар. д’Восфоръ“)

ПРОБЛАМАЦІЯ

на

Генералъ Черняевъ камъ Христіянитѣ на Балкана.

Братія!

„Съ очи отпавени камъ небето и съ надѣжда за побѣда, ніе влизаме въ вашата земя за да ви освободимъ отъ варварскитѣ вериги.

Като роеве ичели лѣтять безбройнитѣ ваши младежи, които могатъ да носятъ оржжіе, подъ нашето знаме; ніе ищемъ да отхрвемъ вашето отечество отъ кржвнишкитѣ ржцѣ на неприятеля, що ви тжиче човѣческитѣ права, вѣрата и езика. Гласа на угнетената ви татковина, и златната свобода вика синца васъ, и старо и младо, на оржжіе. За васъ не остава что освѣнъ, или да послушате нашія братски гласъ, кржвника да ви затріе. . .

Да оржжіе, прочее, синца синове на Балкана! Ніе са боримъ за златната свобода, съ която са наслаждаватъ сичкитѣ народи въ Европа, освѣнъ насъ! ще са боримъ за честнія православенъ кржстъ, за нашитѣ кжщи и огнища, за плачушитѣ наши майки, джщери и жени, за просвященіето.

. . . . .
Одерзости са, прочее, ти потжиканій, озлочестеній и покрусаній народе! Божія пржстъ ти сочи пжтъ камъ славата; ніе нѣма да кривимъ отъ този пжтъ, и ако въ случай ни сполѣтя несполука, тогава тая свята земя ще са напои съ драгоцѣната кржвъ на братскія нашъ Русски народъ; и тѣзи вжрхове, тѣзи долини за послѣденъ пжтъ щатъ да отзивать звекътъ на оржжіа и гржмежи. . . Но ніе ще побѣдимъ, за което са и наздраво надѣеме. Часътъ е сгоденъ.

Да живѣе свободата! Да живѣе сжгласіето въ народитѣ балкански!

Черняевъ

ХРИСТУ ДОНЕВЪ *)

Прощавайте, мой братя мили,
Прости и ти, о майко моя,
Противъ вразитѣ на народа
На бой отива сина твой.
Ти зарадъ мене да не плачишь,
Ако падна въ бойя убить:
Който умрѣ зарадъ свобода
На този свѣтъ е най-честить.

Нѣка сжмѣ самъ, самъ ще загина
Съсѣ остарѣ ножъ въ дѣсна ржка;
Но ще да трепне и тирана
Отъ бжлгарина отъ гнѣва:
Ще види той че има хора
И посрѣдъ тозъ злочестъ народъ,
Който не тжррятъ позора
Да е народа турски робъ.

Ти казвашъ „слабъ си некаджрентъ
Да са биешь противъ врага;
Роденъ сакатъ и сега боленъ
Не заминувай за бойя”
Но, не ! азъ, майко ще замина
Макаръ че сжмѣ болнавъ и слабъ,
Нека примѣръ видятъ отъ мене
Юнацитѣ на този народъ. . . .

Стамболовъ

---

*) Христо Донеvъ е роденъ въ Тжрново 1853, а умрѣ на 1876 Маія 7 презъ ношъта, като излазяше отъ Дряновскія манастиръ наедно съ вжзстанницитѣ. Още отъ рождението си билъ болничавъ, ималъ е повреда въ едната си ржка и въ крака. Той е билъ отъ 1870 до 1875 ученикъ въ Одеската семинарія. Слѣдъ завржщаніето си въ Бжлгарія той цѣль са посвѣти за схбужданіето на народа на вжстаніе, въ което и умрѣ. Вѣчна му памѣтъ!

ПОДЪ ЗНАМЕНАТА!

„Единъ вѣкъ са чува днесъ на вредъ извѣнъ нашето отечество:
Подъ знамената! И вѣрнитѣ синове бжлгарски са стичатъ отврѣдъ
като порой, и отиватъ кжрвавъ бой да са бѣятъ подъ бжлгарскитѣ
знамена.“

„Работника напуша тжрнакопа си, градинаря мотивата
си, шивача напуша иглата си, водопродавеца кофата си, зи-
дира запокитва чука си, а каменаря длжтѣтъ си; слугитѣ са раз-
дѣлятъ отъ господаритѣ си, и много господари — отъ сжпругитѣ
си и дѣцата си и тичатъ камъ пушката. Защо? — защото са ви-
катъ бжлгаре, и защото бѣе въ жилитѣ имъ жива бжлгарска кржвъ. .

„Елате вѣе учени и философи странни, които покрусвахте бжл-
гарскія народъ, и казвахте че той е роденъ за робство, елате и
глѣдайте сега; и увѣрете са вѣе невѣрующи Томовци, и познайте
че бжлгарскія народъ не си е изгубилъ въ толко годишнитѣ си
тегла, духѣтъ, юначеството на Крума, на Самуила и на Асена“ . .

(„Вжзраждане“)

И РАКОВСКІЙ ВИКА ИЗЪ ГРОБА:

Сгоденъ часъ!

„Доста сми бѣдни горко тѣглили
Турско поганское насиліе!
Поданни тѣмъ отъ какъ сме станали
Нѣмаме никакво веселіе!“

„Ето размирна доде година
Безчестія убійства всегда
Въ наша са умножаватъ родина
Скотско тжрпеніе до кожда?“

„По-добрѣ смжртъ съ юнашка борба
Нежели животъ се безчестенъ!
По-добрѣ свобода минута една
Нежели цѣль вѣкъъ жизнъ робственъ!“

„До кожда братя ми да тжрлими
Люто угнетеніе да ни тлѣе?“

До когѣ бѣдни ми да стоимѣ
Насѣ хладнокрѣвѣ да владѣе?“

„Славно славянско име носимѣ!
Праотци наши юнаци били
Много сѣ въ старостѣ тѣ прославили
Име сѣ сѣ мечомѣ добиѣ!“

„Божя дѣсница насѣ ще води
Турци невѣрни да сѣкрушимѣ!
Тайна сила намѣ ще проводи
Храмове свѣти да освободимѣ!“

„Вжстаніе въ Бжлгарія, вжстаніе въ Босна, вжстаніе въ Херцеговина — отъ черно море до Адриѣтическо, отъ Дунавѣ до Архипелагѣ звечатѣ оржжія, и славянскія свѣтъ стои на бой! Противѣ кого? — противѣ турчина, противѣ тоя врагѣ и жестоко мжчитель на христіанитѣ, противѣ този азіятски звѣрѣ, който сѣ вѣкове опустошава прекрасното наше отечество, противѣ този невѣрникѣ, който изново побесня. . . . .“

(„Нова Бжлгарія“)

„Охѣ, приближава тѣжка сѣдба наша,
Охѣ, врагѣ поднася намѣ горчива чаша!“

Л Ъ Т О

. . . . .
Въ ноцѣ тѣмна и мрачна внезапно са чува
Отъ пещери горски грѣмовенѣ, дивѣ гласѣ,
И вѣтѣрѣ сѣсѣ буря завя, залудува
Сѣ нечувана яростѣ и гнѣвѣ до тогазѣ.

Долинитѣ жално отъ буря нищяхѣ
Небето трѣщеше пламнало въ огнѣ
Все пада и гине! . . Поля опустяхѣ!
Всѣдѣ страхотія, мракѣ, трясѣкъ и грѣмѣ!

В а з о в ѣ .

„Рѣкоха: Елате да ги истребимъ
„отъ между народитѣ и да са не-
„помѣнува вече името имъ. (Псал.
„Давид. 82 ст. 4.)

Изминаха пролѣтни пріятни дни, настанаха горѣщи, лѣтни, джлги дни. Пожелтели, узрѣли нивя чакатъ за сжрпъ; зелени ливади чакатъ за коса, и добитака хубаво напасенъ чака и е готовъ за работа, а защо ли само човѣка при такива богати дарби стои угриженъ и умисленъ? Какви ли тѣжки мисли му са отсѣкле тжй ржцѣ и крака? Защо ли стои той като вцепенъ, като че ли са то съ вряла вода поляле? Презрѣли нивя сипятъ, та са ронятъ, а жетварь още сжрна си не е назжбилъ; овчерь овце кжсно покарва и рано докарва; лозята въ буренъ заглжхнале, а лозарь сѣди, та мисли надъ ржждява мотика: „Защо ли пжкбъ още да губя трудъ? За кого ли ща лозето да копая?“ дума си той. Грижливій тжрговецъ и той са запрялъ въ джогеня си, навелъ си главата на долу, загубилъ са, захласнатъ, познава са, че страшни мисли са вжртятъ изъ главата му, въ която вече умъ не останало отъ да мисли, да мисли. И този, който другъ пжтъ на други сжрце задаваше, и той сега са вдалъ на тѣшки и страшни мисли.

Слжнце изгрѣва и зализа, сжмва са и мржева са, и сичко си вжрви по предназначенія отъ превѣчнаго Бога неукончаемъ пжтъ. Но ето, че заведнжждъ са повдигатъ отъ четири страни черни, грозни облаци, и покриватъ синйото ясно небе; тамъ горѣ на високо на срѣдъ небосклона тѣ са устрѣмително срѣщатъ и силно удрятъ. Страшенъ гржмъ смути и заглуши мирна ми тиха божа земя. Ситенъ прахъ подигнатъ отъ грозна буря, распиля са на далечъ и посипа поля и нивя; почерня и погрозня веселата зеленина. Фучи, бучи буенъ вѣтаръ; узрѣли класове са люшкатъ единъ у другъ, та са ронятъ; гжсти орешаци, дебели джбове, тжнки високи тополи трещятъ, плющятъ, голѣми клонове са отчесватъ и потжрколяватъ татакъ-хе. Стада добитакъ са попиля по долища, по горища: овце малко блѣятъ, говеда грозно мучатъ; неможе нито овчерь овце да прибере, нито говедарь чарда да скупчи. На кржвопѣици звѣрове, срѣдъ лѣто-срѣдъ пладнѣ, уши имъ штржжнаха, очи имъ на кжрвь гледатъ, напуснаха дубкитѣ си и хуенаха, по плячка.

Изъ селски, широки дворове распърнаха са, запишяха дребни пилци, забжркаха и курникъ, и кокошерникъ, бѣгатъ да са скріятъ подъ майчини крилѣ, тичатъ да са завржтъ изъ гжстъ буренакъ, но кржвопійникъ тамъ ги придябва, на майката врата прикршва, топла ѝ кржвъ испива, а дребнитѣ пилци въ дупката си ги влече.

І о егѣ ти изъ еднѣ пжтъ гржмъ гржмна, трясакъ трясна, свѣткавица свѣтна, отъ страхъ сичко живо са стрѣсна и на мѣстото си замржзна, а птици полѣтяха още по-нависоко — на вжз-богъ. Що ли е това? Да ли е тозъ гржмъ отъ небе, този трясакъ отъ облакъ и тжзъ свѣткавица отъ молніе? Но ахъ! то не бѣ гржмъ отъ небе, трясакъ отъ облакъ, свѣтлина отъ свѣткавица, най ми бѣше гржмъ отъ страшни топове, трясакъ отъ пушка и свѣтлина отъ силни огнйове. Чуди са сѣки и са май, да ли не ще е това царска веселба, да ли е шенликъ за миръ и свобода, или ще е новъ царъ на тронъ сѣдналъ? . . . Но стой! Що са чува? що е това? топъ гржмва - гюлле фучи, пушка пуква - куршюмъ пиши, а помежду силни огнйове човѣшки плачове и олелюканія са зачуватъ на сѣкадѣ.

Охъ, та са е страшно моаребе коптисало и да са е силенъ неприятели покжртилъ и въ наша земя да е нахлудъ, не е; да са е царъ вржхъ царъ подигнжлъ, бой да са біятъ или за широка божа земя, или за човѣшко право, не е. Злочеста мила родино! това е въ тебе и за тебе, и вржхъ тебе! Страхове, кои са пржскаха и отъ кои хора патимни треперяха, най-сѣтнѣ са сбиха на главата ти! Распали са звѣрски гнѣвъ, пламна опустошителенъ оганъ, даде са свобода на неправедно, кжрваво, звѣрско отмжщеніе. Турцитѣ побѣсняватъ и размирната година настана!

Размирица въ Тжрновската областъ.

„Дългий редъ отъ неправди, злоупотрѣбленія и безчовѣчности, направени вжрху гжрба на бжлгаретѣ отъ турскитѣ жители, а още повече отъ властѣта, докараха бжлгаретѣ въ таково раздрознително сжстояніе, отъ което трѣбаше да са избавятъ съ вжзстаніе.

Нѣколко младежи не намѣриха друга леснина да обадятъ на срѣдоточното правителство и на великитѣ христіянски сили го-

лѣмото си тегло, освѣнѣ да са повдигнатъ и да образовать три малки чети, една при Тжрново, друга при Трѣвна, и третя при Габрово. Първата бѣше съставена отъ Рѣховчани, които и обрахатурцитѣ, тѣхнитѣ съсѣди, подѣ предложѣ да тжрсятъ оружїе.

Тая чета, водена отъ попъ Харитона, сполучи да са отегли въ планината; но подгонена отъ редовна войска и турски селяне, побѣгна въ манастиря св. Арханг. Михаилъ, близу при Дрѣново, дѣто са обиколи. Поканени да са прѣдадѣтъ, въстанниците поискаха време 24 часа да си кажатъ отплакванїето; тая имѣ просьба са отхвърли и при пристиганїето отъ Шуменъ на Фазли-паша съ два топа, манастиря са бомбардира. Запазени отъ ношѣа отъ снѣга, който валялъ на голѣми пояса, много отъ възстанниците сполучиха да побѣгнатъ. (Маїй 8)

На другата утрѣна 75 възстанници, които бѣха останале въ манастиря, излѣзоха безъ оружїе съ бѣлъ прѣпорецъ и искаха да са предадѣтъ. Тѣхъ ги погубиха съ най-безчовѣченъ начинъ по заповѣдъ на пашата, войводата на войската, мнозина насѣкоха на части, на мнозина отрѣзаха членоветѣ прѣди да ги заколятъ, отъ стѣганїе на мнозина са бѣха впиле ремицитѣ въ тѣлото имѣ. Мнозина са одраха живи. Войската, като стигна въ манастиря, уби майката на настоятеля, 80-годишна жена. Редовната войска даде бѣлѣгъ на баши-бозуцитѣ да грабятъ и тоя грабежъ трая нѣколко дни.

Священнитѣ сѣдове, черковнитѣ одежди и въобще сичкитѣ нѣща са оскверниха съ най-низагъ начинъ; 9 монаха погинаха. Една часть отъ манастирскитѣ сгради са изгориха съ газъ, слѣдѣ единъ день подиръ влизанїето на войската въ манастиря.

Азъ не намѣрихъ на мѣстото на манастиря друго, освѣнѣ единъ купъ развалини, отъ дѣто бѣха зеле сичкитѣ джрвета и желѣза; на близу азъ видѣхъ човѣшки кости. Мютесарифина, ако и да знаеше за обирѣтъ, не зе никакви мѣрки да го спре и дору обяви, че една сграда, която я докачи гюлето, става принадлежность на правителството, и, че не може да са сгради вече въ такова добро стратигическо положенїе. Властьта казуваше, че редовната войска не е влѣзла въ манастиря, но азъ можихъ да са увѣря, че черковни нѣща отъ манастиря са продаде явно въ Дрѣново и въ Габрово отъ редовната войска.

Фазли-паша отъ тамъ отиде въ Трѣвна, като горѣше селата, които му бѣха на пѣтя.

Четата, която са бѣше съставила близу до Габрово бѣше отъ 30 души, управлявана отъ Цанка Дюстабановъ, роденъ въ тоя градъ, но възпитанъ въ Парижъ; той неумѣялъ да употрѣбява оржжіето. Въстаналитѣ млади като напднаха на-пусто една турска стража на Шипчанскія пѣть, отидоха въ Ново-село, дѣто останаха 3 дни.

Кога приближиха черкезитѣ и баши-бозуцитѣ отъ Плѣвненъ и отъ Севлиево, възстанницитѣ и много селяне отъ Ново-село побѣгнаха въ планината. Тая нередовна войска я управляваха Хаджи-Дели Неджибъ-ага, плѣвненскія каймакаминъ и помощника му Садулахъ-ефенди отъ Севлиево. На 9 майя тия баши-бозуци обраха и изгориха селото и убиха 621 души, отъ които 450 жени и дѣца. Освѣнъ тия 140 други бѣха убити въ селото, а други погинаха въ планината и близу до Калоферъ, дѣто паднаха въ рѣцѣтъ на четата на Хаджи-Ибраима отъ Овчеларе (казанлъжка каза).

Повечето отъ убититѣ бѣха жени, дѣца и немошни. Едно петгодишно дѣте, на име Якимъ, на И Поповъ, го убиха и го хвърлиха въ пламака на оганя отъ една къща. Тѣлата на убититѣ бѣха насѣчени на късове. До 100 момичета бѣха обесчестени и много отъ тѣхъ държаха запрѣни въ турскитѣ къщи. Въ манастиря св. Троица, дѣто са намираха 31 калугерки, баши-бозуцитѣ заклаха една калугерка, като влизаха въ черквата, а петъ други, както и игуменката убиха вжтрѣ въ храма. На двѣ бѣха отрѣзани рѣцѣтъ; тѣлата на жертвитѣ са запалиха въ черквата. Намѣрихъ между разваленитѣ дрипи отъ дрѣхитѣ на жертвитѣ и кости полюбжрнати на варъ. Освѣнъ 7-тѣхъ жертви калугерици, баштата на една отъ тѣхъ и священника отъ манастиря ги убиха; останалитѣ калугерки прѣтърпѣха многократно насилваніе и двѣ отъ тѣхъ държаха запрѣни нѣколко дни въ едно турско село.

Селата Кравеникъ, Батошово и Гжбени, така също са ограбиха и по-голѣмата часть са разориха. Черквитѣ въ Кравеникъ и Батошово запалиха съ газъ. Въ манастиря Успѣніе главнитѣ сгради са изгориха и черквата са ограби. Ограничавамъ са да спомена отъ многото варварски работи извършени въ тия села: убийството на 13 овчаре въ Кравеникъ, които хванаха човѣцитѣ на Хаджи-Ибраима отъ Овчеларе, вжрзаха ги, мъчиха ги и послѣ ги посѣкоха. Единъ, който можалъ, да са избави, изгуби ухото си; той ми приказа подробноститѣ за тая работа. Въ Батошово единъ старецъ Колю Колчовъ го хвърлиха въ оганя живъ.

Трѣба до спомѣна, че камъ югъ отъ планината мѣстноститѣ не сжставляватъ села на едно сжбрани, но че по-голѣмата часть са сжставени отъ селца отъ 15-20 кжщи, отъ които всяко има особно име и въ сжщность е отдѣлно селце. Сичкитѣ тѣя селца малко или много пострадаха.

Въ Травеникъ изгориха 120 кжщи, 13 дюбяне, 6 водѣници, едно училище и една черква; 212 души, 9 жени и 7 дѣца бѣха посѣчени. Въ Батошово отъ 600 кжщи, 60 изгориха, сжщо така 5 водѣници едно училище и една черква; 42 мъже, 68 жени и дѣца погинаха.

(Изъ рапорта на г-на Скайлера, американскій посланникъ).

„Грѣмъ са вече чува, крушюми плющятъ,
Бой са захваща, страшенъ викъ вредъ;
Ехъ, момци млади, ставайте на бракъ
Запѣйте пѣсни, съ юнаци напрѣдъ! . . .

„Гори, полета, въ кжрви облѣни
Ада е зиналъ, пада тиранинъ. . . .“

Виза Нова Българія, а помежду това обевява Стамбуль:
„Топѣтъ гжрми и отъ двѣтѣ страни на балкана . . . . Сѣки е на страхъ . . . . Една чета възстаници забѣгнале въ Дрѣновскія манастирь, тамъ тѣ сж рѣшени да продадѣтъ сжко живота си. много войска отиде за тамъ.

Вѣстникъ Танъ отъ 18 Юлія пише: . . . „Въ Тжрново башибозуцитѣ и черкезитѣ донесе на тамошното правителство много човѣшки глави . . . Въ тжмницата сж затворени повече отъ хиляда души българе. Башибозуцитѣ носятъ ужасъ и трелетъ на цѣли окржжія. Въ Севліовската каза отъ 136 села въ цвѣтуше сжстояніе сж останале сега само 3 села; другитѣ сж изгорени. За сега има единъ примеръ отъ страшно опустошеніе. Селото Бояджикъ въ ямболско окржжіе е било отъ 300 кжщи се българи, работни и богатички, тамъ е имало единъ турчинъ, дере-бей, нему селенитѣ, както преди, тая година нерачиле да робуватъ, той намѣри случай да си излѣе злобата върху имъ; наклѣветява цѣлото село като бунтовническо. Шевкетъ паша безъ много испитъ заобикаля селото, захваща да бомбардира, пусква башибозуцитѣ

изъ селото. и тѣй отъ цѣло село останале живи само 15 души, които са биле на вжнѣ, сички други са избити и исклани. До сега числото на избити-исклани въ околността излизатъ до 35—40,000 българе мъже, жени и дѣца. Подробности по-послѣ,“

Пишатъ въ „ДЕНЬ“.

Свищовъ. „Голѣмъ смрадъ са осѣща въ околността отъ лешоветѣ на убититѣ, които са тѣркалятъ по полета. Фанатизма на турцитѣ е извжнѣ мѣрката, обесчестяватъ дѣца отъ 6 години и ги колятъ.“

„Дѣвойкитѣ и калугерицитѣ отъ Ново-село, които поробиха черкезитѣ, продаватъ ги по 50 лири сѣкоя. Нѣкой си прочютъ разбойникъ, Узунъ Мехмедъ, когото Фазлж-паша пусна отъ затворъ, предвожда една чета башибозуци, които ходятъ по бжлгарскитѣ села да грабятъ и колятъ.“

„Троянскія Манистирь са бомбардира отъ Фазлж-паша, въ когото мислялъ че има бунтовници.“

Уви! Въ оганъ горятъ села и градища! безчовѣчно са колятъ, убиватъ беззащитни горки мъже и жени, стари и млади! кржвъ тече като рѣка и въ нея плуватъ клѣти злочести мжченичета—дребни, мили бжлгарски рожби!

Кои сж убійцитѣ? кои сж тѣзи, които сечатъ, колятъ, грабятъ? Боже мой! тѣ сж които 400 и повече години сж богатели, рахатувале, храниле отъ пота на тія, които тѣй немилостиво днесъ погубватъ. Тѣ сж които толкова години са смукале като пиевици кржвѣта на тія, които днесъ са дочакале още по-зжлъ день. Сѣкжтъ ржцѣ и крака, които день ся работиле за себе си, а десеть за тогова, който отдалечъ хладнокржвно глѣда кржвѣта имъ да са лѣе, распарятъ сжрца, сѣчатъ мѣса, които дѣнѣ и ношѣ сж треперале отъ тѣзи, които сж имъ бивале ушѣ запазители. Грабятъ това, което клетитѣ злочести парица по парица сбирале и сжжтвале за черъ день; но и въ този черъ день понѣ то за откупъ да зематъ, а тѣхъ живи да оставятъ, не! гіяурска кржвъ е пріятна пророку имъ!

Горятъ и палятъ села, изъ които тѣ съ кучета си ведно болъ-болъ сж са прехранвале катаднѣвно съ такива естія, които зло-

честія бжлгаринъ едва ли може за себе си по заговезни да си сготви. Грабятъ и горятъ, села отъ които съ милиони гроша са измжевале за да са хрантутятъ и гоятъ тія, които сега потбутватъ главнята на този оганъ. Сжбарятъ и обиратъ черкви, дѣто бѣднія и угнетеній едвамъ по нѣкога въ спокойно време е отивалъ тамъ да откере, предъ Бога, своитѣ сжрдечни желби и да проси облегченіе на страданіята си. Сичко остало отъ дяда, отъ баба сребжрце, златце, набожнія бжлгаринъ отежснать го отъ сжрце си и го е подарилъ за украшеніето и благолѣпіето на Божія домъ, а това украшеніе са сега граби и осквернява! Златни потири кржстове, кандила по чифути са продаватъ! свѣщенни одежди кжсъ по кжсъ са держтъ и са употрѣбаватъ за най-ниски, за най-мржсни нужди! Съ стихари и фелони, навлечени поганци, и съ свѣти покровци намѣсто навой обвити около смраднитѣ имъ крака, ходятъ да са гаврятъ и да топятъ стопени и притопени вече бжлгарски сжрца! А свѣщенни книги держтъ, кжсатъ, тжпчатъ ги въ устата въ раниги, въ . . . на клѣтитѣ умирающии, на които топлата кржвъ още хжхри изъ устата или изъ гжрлото имъ!

„Горко вамъ! Защото ще доде на
„васъ всяка кржвъ праведна, про-
„лѣна на земята (Мат. 23—35)

Божнеле, Вишній Господи, защо ли Боже този човѣкъ, когото ти си направилъ по свой образъ и прилика, защо по нѣкогашъ той става по-свирепъ по-кржвникъ и отъ самитѣ кржвонійни звѣрове? ако ли той има да си отмжшава, та са бори за отечеството си, за вѣра, за народность, защо не са бори съ тогози, който му е противникъ? Що ще отъ тогози, комуто са ржцѣтѣ свжрзани? шо ще отъ много-много по-слаби сжщества отъ себе си, отъ дребни дѣчица, които само голѣмъ ножъ да видятъ потреперватъ, а камо ли . . . Но постойте! шо срѣщаме още изъ новинитѣ? Ние сме и-мале и други непріятели! . . . .

„Одринъ. Въ башибозушкитѣ орди има и гжрци, които сж тржг-нале не за друго, но да си отмжшаватъ. Единъ гжркъ е распраль една тѣжка жена. Нѣкой си гжрци, като обесчестиле нѣколко моми въ едно село, сѣтнѣ ги посѣкле. Въ Попинци, село между Панагюрище и Т. Пазарджикъ, като пристигнала турската ордія, черкезитѣ и цаганитѣ са занимавале съ грабежъ, а гжрцитѣ—съ убійство. Много жени и моми обесчестявале прѣдъ очитѣ на мж

жетѣ или родителейѣ, а пжкъ нѣкои отъ по-първитѣ селени събличале ги голи и ги оставяле свързани на слжнцето. („День“)

И ти ли сине мой бруте!

И ти ли проклѣтій во христѣ брате!

Охъ, че за какво по-преди да плачешъ, и какво по-преди да рѣдишъ?! Не ти стига дѣто чувашъ и глѣдашъ какъ е силенъ оганъ пламналъ отъ двѣтѣ страни на Балкана, но ето ти по-нататакъ въ клѣта Македонія, ватиканскія безбожникъ, езуитска злоба, и фанариотски заклятій непримиримъ нашъ врагъ—гржкъ, който до сега срѣщо доброто ни ядъ е бжлвалъ, а за злото ни адски са е радвалъ и той въ злобата си, като избжбралъ: „сега му е реда да смажа подъ кракъ тія, които за правото си противо ми силно са боряха. Сега той и клѣвети, и предава, и убива най-първитѣ наши народни доброжелатели!

Четемъ въ вѣстницитѣ.

Казанлъкъ. „Турското население е много разярено противъ бжлгаритѣ.

Тжрново. „Три учители обѣсиха.“

Софія. „Тжмницитѣ, ханищата, банитѣ сж пжлни съ затворници, бжлгари. Сеидбитѣ останаха непоженати.“ („День“)

„Перущица, Батакъ, Клисура сж изгорени и жителитѣ имъ исклани отъ башибозуцитѣ. По най-свирепъ начинъ са исклаха бжлгаритѣ въ Батакъ. Загора, най-хубавата страна на европейска турція, са изгори. По-дробности съ второ („К. д' оріанъ“)

Разградъ. „Турцитѣ са вжоржжаватъ и острятъ срѣщо бжлгаритѣ.“

Тулча. „Градътъ е пжленъ съ селени, които съ по една риза сж побѣгнале да оттжрватъ живота си.“ („День“)

Софія. „Запренитѣ въ банитѣ захванаха да мржтъ по причина на нечистія вжздухъ; тѣ сж тамъ, току-речи, единъ вржхъ други.“ („К. д' оріанъ“)

Одринъ. „Сладострастнитѣ гърци наситиха страститѣ си, а ленивитѣ черкези забогатѣха.“ („День“)

Татаръ Пазаржикъ. „Въ растояніе на 2 недѣли повече отъ 70 села въ околіята са опустошиха, хиляди души, мъжи и жени, дребни и едри, са истребиха. Тамъ дѣ цѣлѣше богатството отъ рѣководѣлія, тамъ е сега пустиня, пълна съ жертви — лешове; тамъ дѣто бѣше търговіята въ цвѣтуща дѣятелность, сега е скърбъ и смъртъ; до 50 години тія мѣста немогатъ до на себе си.“ („Неологосъ“)

Одринъ. „По тукашнія вилаетъ стотина села станаха на прахъ и пепелъ, хиляди души, оттѣрвани отъ ножъ, стоятъ гладни, голи, боси по полето, а хиляди други сѣ обвинени и запрѣни. У селото Ухла отъ 150 къщи сѣ остале само 2.“ („День“)

Тжрново. „За несписваніе сѣ злосторствата на черкезитѣ. Отъ тукъ до Свищовъ ни едно село е остало здраво. Опустошеніята и грабѣжитѣ сѣ ужасни. Въ едно село, отъ какъ си наситиле скотскитѣ страсти, черкезитѣ, наклале на хоріщето единъ голѣмъ оганъ, и въ него са чуеха писаци и викоуе на нѣколко голи жени, които викаха за помощъ. Подобни мъчителства ставатъ много по нашенскитѣ колиби. Испанската и нѣквиция не е била нищо при сегашнитѣ теглила на бжлгарскія народъ! Приключеніето, за което ви говоря са случи единъ часъ далечъ отъ селото Горни-турчета.“ („День“)

„Видишъ . . . . , Черкезитѣ въ едно село край Дунавъ навързале мъжетѣ и срѣшно тѣхъ си правиле кучешкитѣ удоволствія съ женитѣ и момитѣ имъ. Съ това като са ненаситиле, едно младо черкезче, за да си опита камата да ли рѣже, обѣсва една мома съ главата на долу и я разрѣзва жива на двѣ части. Мъжете, като видѣле това страшило, горки бжлгаре! които можеле, нахвъргале са въ Дунавъ, а които не, черкезитѣ ги исклаватъ до единъ.“

Зрѣлището е много отвратително въ размирнитѣ страни. Единъ очевидецъ ни разказва, че като влѣзатъ башибозуцитѣ въ едно село, първата имъ грижа е да са вмжкнатъ на сила

въ кжшята; женитѣ и дѣцата захващале да викатъ, и слѣдъ петъ минути най-дълбока тишина настава. Виковетѣ, плачоветѣ на тѣя клѣтници са чуваха до Бога; никой ги не пощадяваше. А какво са е случвало? Сабята, ятагана и пушката сж говориле, а оганя е довжршвалъ. По такавъ начинъ отъ много села жива душа не е могла да са отхрве. (Юніи 18.)

„Сумнителнитѣ лица, които карале заплѣтета отъ селата въ градищата, на полвина не стигатъ до града; мнозина падатъ мжртва по пжтя отъ бой на заплѣтета. Увѣряватъ, че нѣкои си клѣтници биле побивани на колове! Мжкитѣ на заплѣтитѣ у тжмницитѣ сж тоже несносни. По-долнитѣ чиновници и заплѣтета са располагатъ съ затворницитѣ, като съ животни. Черкезитѣ и циганитѣ оставатъ ненаказани при явни злосторства, а бжлгаритѣ мнозина безъ много испитъ обесватъ“. („День“)

„Въ околността на Калоферъ турцитѣ, избрале 40 момичета хуваби, и слѣдъ като ги обесчестиле поискале да си ги заведжтъ въ кжшитѣ, но каджнитѣ имъ не ги пропуснале; тогива ги заператъ въ плевнята на Т. Митева, запалватъ я и ги изгарятъ живи“. („К. д'Орїанъ“)

Едирене. „Ограбени вѣщи: шаеци, бакжръ, дрѣхи и други поекжщнини са продаватъ тукъ съ най-евтина цѣна. Хубавъ шаекъ 2 гр. локата, оката на бакжра 8 гр. а една ока восакъ са даде за 2 оки брашно. И редовната войска е направила много отвратителни работи по околїята“. („День“)

„На черкезитѣ са раздадоха 40,000 ками нови“.

(„Джерадіе Хавадисъ“)

Пловдивъ. „Долнитѣ чиновници много мжчатъ тукашнитѣ затворници, бжлгари. Не стига на клѣтитѣ дѣто мженатъ тѣжки вериги, но още и нощѣмъ немилостиво ги бїятъ за да казватъ и потвжрдятъ щото имъ заржчатъ (диктуватъ: тѣ“.

„Селото Клисуря е вече опустошено, и много отъ жителитѣ му избити. Учителитѣ и ученицитѣ биле исклани въ училището“.

„Селото Брацигово тоже е изгорено и ограбено отъ башибозуцитѣ; най-безчовѣчно биле исклани жителитѣ му“ (16 Юнія)

Битоля. „Тукашното население много са беспокои, дѣто ше са сжбиратъ башибозуци, защото чува подвигитѣ и дѣлата имъ въ горня Бжлгарїя. („День“)

Силистра. Дунава носи мжртва тѣла Предъ два дни са ви-

дѣха да плуватъ двѣ тѣла вжрзани едно за друго, също още едно съ вжрзани рѣцѣ отзадѣ. На Дунавскитѣ жерки, помежду долапитѣ са препречиле 7 тѣла, едно за друго вжрзани, съ отсѣчени глави. Костюма имъ билъ бжлгарски.“ („Н. Българія“)

Солунъ. „Тукъ запираатъ много отъ пжрвенцитѣ: въ Битоля запрѣха Н. Робе и К. Мишайкова. Книжарницата затвориша.“

(„Тюрки“)

Калоферъ. „Страха ни е голѣмъ. Отъ забѣгналитѣ изъ Ново село челяди са намиратъ повечето въ отчаянно положение. Жени, старци и дѣца плачатъ по улицитѣ и тжрсятъ своитѣ си.

Пловдивъ. „Я. Груевъ и Х. Дановъ сж обвинени и запрени. Бѣсилата стжрчатъ изъ града ни; мнозина са отсждиха на смжртно наказаніе.“

Габрово. „Единъ бей ходи да собира оржжіето въ околността; както угади нѣкой богатчакъ, поиска му 20—30 лири, ако не му са дадхтъ, заплашва го че ще го направи комита.“

Татаръ Пазарджикъ: „Грабежи на добитакъ и домашна стока; нѣматъ исказване. Но това не стигало! Днесъ въ нашія градъ са намиратъ повече отъ 1500 момчета и момичета, заробени, които ще турчатъ. Бройя на заробенитѣ отъ помацитѣ е по-голѣмъ. Затворницитѣ въ тжмницитѣ сж безбройни; тѣ сж дигнати отъ кжщята, отъ джогенитѣ, отъ нивята имъ. Закаранитѣ въ Пловдивъ съ стотини мними бунтовници сж биле мирни и работни селени, на които нѣма кой сега да пожне нивята. Мжрзеливитѣ са обогатиха, а тѣзи, които съ потъ на лицото си са трудѣха, да си искаратъ хлѣба, тѣ уголяха и упросѣха! . . . . Жалното е, че и царскитѣ войски направиха по насъ много злини: много млади жени, моми и невозрастни момчета станаха жертва на сладострастіята имъ; и Хафжзъ-паша, казватъ, че и той е посѣгалъ на честиата на много жени, и въ ржцѣгѣ на войскаритѣ му измрѣха много момчета и момиченца отъ Нанагюрище. Войскаритѣ, които преминаха отъ тукъ за предѣлитѣ на Сжрбія, откакъ ограбиха изъ селата много момичета и млади жени и ги обесчестиха насилственно, оставиха ги мжртви на мѣстото, дѣто бѣха шатритѣ имъ.“ („День“.)

Силистра. „На 12 того Дунавъ довлече 19 души убити хора, навжрзани единъ за другъ; тѣ имале и билекчета на ржцѣтѣ си. Подиръ малко ето че са зададе и друга вжрвулица отъ 12 души.

слѣдъ тѣхъ още двама—мжжъ и жена . . . на сичкитѣ биле отсѣчени главитѣ имъ.“

Видинъ „Нѣкой отъ изловенитѣ бжлгарски бунтовници са наказана тайно по най-мжченически начинъ! ископавале трапища и ги заравяле живи! . . . “ („Н. Бжлгарія“.)

„Когато сичкія балкански полуостровъ е екналъ отъ плачове и риданія на злочести майки, които оплакватъ горко своитѣ обезчестени и исклани рожби; когато съ хиляди малки дѣчица, остале безъ майки, тжркалятъ са по улицитѣ и кржстопжтищата, пищятъ кански; когато свирепствата на турскитѣ башибозуци сж стигнале отъ истокъ до западъ и цѣлъ свѣтъ са напжлни отъ тѣхнитѣ страхотіи; когато, най-сѣтнѣ са расчю на вредъ, че въ Бжлгарія цѣли бжлгарски села горятъ на оганъ, жителитѣ имъ са избиха и имането имъ са ограби отъ мжрзеливитѣ турци—тогава, думаме, Англійскитѣ велики джржавници, сѣдятъ да си приказватъ въ камарата на лордоветѣ: „че тие незнаеле нищо за тія работи“; а отсетнѣ, като имъ ги казале други, отговориле хладнокржвно: „обявенитѣ злосторства сж преувеличени, и че турцитѣ сж ги направиле за да си отмжстятъ на бжлгаритѣ, защото и тѣ струвале . . . „Човѣкъ да носи камачено сжрце, пакъ би са нажалилъ, като чюва такива и толкова варварски свирепства, а какъ просвѣтена Европа са не смили? ! . . . Но ніе не трѣба да мжлчимъ, трѣба непрестанно да викаме, дордѣ са намери, кой-годѣ да ни чюе и да са смили зарадъ насъ.“

. . . . .

„ . . . Отъ старо още е казано че: милостъта, истината и правдата най-мжчно преминуватъ презъ вратата на царскитѣ палати, и до кога, о боже! ще владѣе това велико зло на земята? Въ онези великолѣпни сгради, камъ които сж обжрнати слжзнитѣ очи на милиони твои любими сжзданія за управа, да нѣма милостъ, да нѣма правда, да нѣма истина!

Отъ преди петъ вѣка да звечатъ вериги на шіята ни; отъ преди единъ вѣкъ да има чужди посланници въ турската джржава, дѣто сж биле очевидци на варваризма въ турско; отъ преди дванайсетъ мѣсеци да са пролива кржвъ, за свобода, въ злочеста Босна и Херцеговина; отъ преди 4 месѣца да засвидѣтелствуватъ не само бжлгаре, но и европейски консули; отъ преди три месѣца да вжоружи турското правителство отъ глава до пети цѣло раз-

бойническо наееленіе, отъ преди три мѣсеца, думамъ, да са продължаватъ: огань, грабежь, ержвопролитія, опустошенія въ цѣли окржжія и области, да са изгорятъ съ стотини села, да са исколятъ 30,000 невини дѣца, жени, старци, да са напжлнятъ тжмницитѣ съ 32 хиляди души; да проливатъ ежрвави сжлзи повече отъ сто хиляди души, ограбени бити, ранени и оставени на поляната; и когато още слѣдватъ тія звѣрщини отъ башибозуци и рѣдовна войска, и когато цѣль свѣтъ са погнуси отъ тія варварщини, и сега още да сѣди турскія министеръ и да казва, че нѣмалъ официјални сведенія за тія злоупотреѣбленія, а пакъ Г. Дизраели да казва, че имало ги е, но тѣ сж престанале. И отъ устата на тѣзи два човѣци да седятъ, да чакатъ милиони хора милость, истина и правда!“

(Уводний членъ на «Н. Бжлгарія»),

А Бжлгарія въ черно чернило,
Богу са моли, цѣль свѣтъ проклина,
Въ пламенъ, въ тжмници и на бѣсило
И подъ ножъ остаръ чада ѣ гинятъ! В.

Пловдивъ. „Около 100 души учители и други пжрви хора са отсждиха на смжртно наказаніе.“

Едирне. „Не стигаше на гжрцитѣ, които като, башибозуци, и тѣ изжршиха най-безчовѣчни работи, но тѣ непреставатъ още и отъ клеветитѣ си. Токуречи сичкитѣ ни пжрви хора по тѣхни клевети днесъ сж затворени. Правителството, безъ да придирва много, пжлни тжмницитѣ“. („День“)

„50 души гжрци съ единъ байрякъ са представиха днесъ предъ министерството за волницитѣ.“ („Тюрки“.)

„Одринъ. „Единъ бѣше сжбралъ отъ Ески-заара до 50 момичета за да му жжнатъ. Една чета башибозуци ги вржхлѣтва и, слѣдъ като ги обезчестяватъ, избиватъ ги до едно . . . Много чиновници са наградиха по нашія вилаетъ съ разни нишани. Мнозина отъ тѣхъ сж са отличиле съ страшни грабежи и убійства“.

Видянь. „Въ околността ни има много села изгорѣни. Вчера войскитѣ като видѣле нѣколко власи, които биле дошли по царска работа и биле съ калпаци, препознале ги за сѣрби, нападатъ ги, до 15 избиватъ, а колкото са отхрвале нахвѣргале са въ Дунава и тамъ си останале. („День“)

„До кога щешъ, порто, да злоупотрѣбвашъ нашето тѣрпеніе! До кога щешъ да мѣчишъ и затривашъ най-невиннитѣ и най-добритѣ ни синове? До кога щешъ да пиешъ крѣвта на милитѣ ни рожби!“ — Така е дошло време да извика цѣль бѣлгарски народъ: отъ прегѣрбенія побѣляль старецъ, дору до най-невинното пеленаче. така е дошло време да извика отъ дълбочината на сѣрцето си и младо и старо, и мѣжеко и женско, въ този вѣкъ на образованіето и цивилизаціята“!

„Такива времена докачахмѣ ние бѣлгаритѣ: ни животъ, ни имотъ, ни честъ, нищо, нищо не принадлежи вече намъ! . . . На срѣдъ пѣтя та срѣща голія, мѣрзеливія и вѣоруженъ читаеъ, било въ село, било въ градъ, и та обира до суцъ; ако му са помолишь да ти не зема горнята дрѣха, той не ти оставя ни ризата, ако ли са пѣеъ вѣспротивишь, до тамъ ти е живота. . . Ако имашъ у себе си нѣщо, бие та на убиване дордѣ го кажешъ; обадишь го, пакъ та бие защо криешъ; нѣмашъ ли нищо, пакъ та біятъ и убиватъ, защо да нѣмашъ, и защо да не носишь. Когато са готови горкія бѣлгаринъ да иде по работата си, макаръ и на половинъ часъ далечъ—на нива, на ливада, или на воденица, или по друга работа, трѣба по-напрѣдъ да прибере на около си своитѣ мили дѣчица съ трудолюбивата си сѣпруга, да имъ са понаглѣда, да имъ са порадва, защото отива, но незнае какъ ще са вѣрне и да ли ще ги види пакъ . . . ! Тѣй било сега до 21 Априлія; но отъ тогасъ насамъ още по-страшно е турското тиранство! И самія Неронъ ако би видялъ, крѣвави сѣлзи би пролялъ“,

(Гласъ отъ „Н Бѣлгарія“.)

„Петъ деня подиръ плененіето на Т. Пазарджикъ, казува единъ чюжденецъ, отидохъ самъ да видя съ очитѣ си безчовѣчнитѣ дѣла около този градъ Като приближихъ до войскитѣ, видѣхъ напрѣдъ имъ единъ купъ сребарни синджири, сахати, прѣстени и други драгоценности; този купъ бѣшо до единъ метръ високъ, на около

му стояха войниците. Единъ отъ тѣхнитѣ чиновници раздаваше или продаваше на другитѣ офицери тѣя нѣща съ една много долна цѣна . . . . Околнитѣ кѣши бѣха развалени и съ кржвь упржскани. У една порутена кѣша преброихъ 7 тригодишни дѣца и 22 жени прободени съ баюнети. Около купътъ на горнитѣ вѣщи стѣрчаха нѣколко баюнети, на които бѣха набичени по двѣ глави и 4 ржцѣ човѣшки. Една жена на 60 години бѣше потѣржколена татакъ по поляната. Кржвьта бѣше почервила бялата ѣ коса; едного ѣ око бѣше испржснато и провиснало, а войниците са подиграваха съ този трупъ, безъ да са посвѣнрятъ отъ главатаритѣ си, които имъ нищо не думаха. Видяхъ и една нѣжна рѣка, на която тритѣ пѣрста бѣха отрѣзани, види са за да извадятъ пѣрстенитѣ; съ мене ведно (имаше още 20 чюжденци, които сички тѣя съ настрѣхваніе глѣдахъ“.

(Кореспонденція до в. „Франсе“.)

„Дѣто видяхъ бѣсилата сѣ такива: Три дѣрвени греди издигнати, горѣ сбрани и стегнати, съ единъ жѣлѣзенъ обрѣчъ, отдолу виси халка. на халката е прекарано вѣже, това вѣже мѣтатъ на шіята на осѣденія въ видѣ на примка и послѣ го дрѣпватъ на горѣ. Тѣя, които бѣсятъ сѣ заптій, цигани. Единъ клѣтникъ останалъ живъ чаеъ и полвина на бѣсилото, защото примката бѣше слаба. Едного обѣсиха янлжшина, защото, безъ да са приглѣдатъ, залѣпиле на гѣрдитѣ му присѣдата на другъ осѣденъ. На едного отъ осѣденитѣ са сѣжса вѣжето на два пѣти, заптіето дрѣпва пушката си и съ дрѣпката уби злочестія бѣлгаринъ, и сѣтнѣ пакъ го покачи на вѣжето. Турцитѣ съ камани хвѣргатъ на злочеститѣ обѣсени, и дору тѣ издѣхнатъ, мѣченически ги израняватъ.“

(Пишатъ отъ Софія въ в. „Политикъ“)

Турскитѣ звѣрства въ Батакъ.

(Изъ писмата на дописника на „Дейли Нюсъ“

Г. . . Макъ-Гахана).

Т-Пазарджикъ, 2-й августъ, 1876 г.

„Слѣдъ испращаніето на вчерашното ми писмо, азъ видѣхъ найстрашни работи на свѣта. Сичко, каквото са е казало до сега за турцитѣ, вѣрвамъ го; така и сичко, каквото може да са каже за тѣхъ отъ сега, е за вѣрованіе. Види са има въ звѣрствата на

свѣта една точка, отъ която по-нататакъ не може да са иде и тамъ сравняваніе, прѣсмѣтаніе и мѣреніе не може да бжде; турцитѣ дори и тая точка са надминале. Пжтя е затворенъ отъ планини на страшни работи, задъ тѣхъ неможешъ да видишь, па и нито желае нѣкой да отиде. Човѣкъ вижда за бесполезно да продължава да мѣри тия планини, осѣща, че е врѣме да са вржша назадъ, и че доста нѣщо е видѣлъ“.

„Нека да кажа сега, какво сжмъ видѣлъ въ Батакъ“.

„Кога приближихме до селото, видѣхме нѣколко кучета на едно бжрдо. Завжртѣхме малко на страна отъ пжтя и минахме по развалинитѣ на нѣколко зида и прѣзъ много градини, та слѣзохме съ коніетѣ си надолу камъ кучетата, които зеха да лаятъ страшно и послѣ са разбѣгаха наоколо. — На влизаніе въ селото не забѣлѣжихъ нѣщо извжнредно, но малко по-нататакъ коня ми са препжна въ нѣщо; кога погледнахъ надолу, видѣхъ че той са спжна въ една човѣшка глава, обрастнала въ трѣва. Тая глава бѣше сжвсѣмъ суха и твжрда, и са виждаше, като да бѣше двѣ три годишна: така я бѣха оглождали кучетата. Нѣколко стжпки по-нататакъ друга глава и до нея една часть отъ единъ човѣшки трупъ, и той сухъ и огложданъ сжвсѣмъ. Колкото отивахме по-нататакъ, толкова повече ставаха коститѣ, труповетѣ и главитѣ, които тукъ не бѣха много оглождани отъ мѣсото: по тѣхъ още висѣха мѣса половина сухи и половина изгниле. На слизаніе отъ едно малко бжрдо, рекохме да минемъ прѣзъ единъ ровъ, който са намираше на срѣдъ бжрдото. Кога доближихме рова, отведнажъ сички си оттеглихме юздитѣ на коніете съ единъ страшенъ викъ: отдѣсно, подъ ногитѣ на коніетѣ ни бѣше едно зрѣлище, което ни направи да са растреперемъ.— Единъ купъ глави, разбжркани съ кости отъ различни части на човѣшко тѣло; трупове цѣли изгниле, коса, дрипи и вжвонѣли мѣса бѣха натрупани на единъ купъ, около който бѣше израсла буйна трѣва. — Вонѣше насждѣ наоколо. И тукъ кучетата бѣха нашле много храна“.

„Въ срѣдата на тоя кунъ азъ видѣхъ единъ тжнакъ трупъ, облѣченъ въ риза, на главата една шарена момия и на нозѣтѣ везани чорапи, както носятъ бжлгарскитѣ моми.—Погледнахъ наоколо, и земята бѣше покрита насѣкадѣ съ кости, които кучетата бѣха завлѣкле да ги глождатъ. На единъ раздѣлъ отъ 20 аршина надолу бѣше селото. Гледающецъ отъ коня, докарахъ си на ума

развалинитѣ на Херкуланъ и на Помпей. Погледнахме пакъ на купа, който бѣше прѣдъ насъ и пакъ глави и трупове; видѣхме, че сичкитѣ току-речи бѣха малки, и облѣклото имъ, което бѣше расхвжрлено наоколо, бѣше повече женско.—И така сичкитѣ тия глави и трупове бѣха отъ жени и моми. Азъ можихъ отъ коня си да изброя до стотина глави, безъ онія, що бѣха натрупани подъ купа, и безъ онія, що бѣха распржснати наоколо по поляната. Главитѣ бѣха отдѣлени отъ другитѣ части на тѣлото, а труповетѣ бѣха сичкитѣ безъ глави. Въ развалинитѣ на пкрвата кжща, една жена сѣдѣше на единъ купъ дрипи, клатеше са насамъ натамъ и пропѣваше съ единъ монотоненъ гласъ.—Въ обитіята си джржеше едно дѣтенце, а друго едно по-голѣмичко стоѣше до нея мирно и спокойно и гледаше съ [удивленіе на насъ. А тя нито ни погледна; дадохме ухо да чуемъ, какво казува, и тжлковача ни преведе това: „кжщата ми, кжщата ми, милата ми кжща, хубавата ми кжща; мжжа ми, мжжа ми, горкія ми мжжъ, милія ми мжжъ; кжщата ми, милата ми кжща“... и така нататакъ повтаряше сжшитѣ думи хилядо пжти.

„Малко по-нататакъ стигнахме при друго едно нѣщо, което произведе въ насъ жалость и ужасъ. Тамъ видѣхме единъ трупъ на една млада мома, 15-годишна, която бѣше са прострѣла на пжтя, и една часть отъ трупа ѝ бѣше заровена съ остатоцитѣ на единъ сжборенъ зидъ. Тя още бѣше облѣчена въ риза; пицелитѣ ѝ бѣха обути само въ калци; но малкитѣ ѝ нозѣ, отъ които бѣха зети обувката, бѣха голи, мѣсото изсжхнало, но току-речи цѣла; имаше една голѣма рана на главата ѝ, а голѣмата ѝ черна коса, която имаше близу единъ лакатъ джлга, висѣше и бѣше разслана по праха. За забѣлжваніе е, че сичкитѣ женски тѣла, що видѣхме, бѣха само по една риза. Говорихме съ много жени, които прѣминале прѣзъ сичкитѣ тия мѣни на варварщината, и ето какъ ни ги описаха: Улавяле пжрвенъ жената, сжбличале я до риза, зимале каквато по-добра дрѣха намирале, както и сичкитѣ ѝ сжжни нѣща. Послѣ я обесчестявале толкова души, колкото искале, и послѣднія или я убивалъ или я оставялъ, споредъ бакто му скимняло.

„Бройя на избититѣ дѣца въ това кланіе е голѣмъ. Тѣ чѣсто биле набождани на ножоветѣ. Приказаха ни мнозина очевидци, че видѣле малки дѣца да са носятъ по улицитѣ на ножове, бакто тугъ така и въ Панагюрище.

„Приближихме до черквата и училището. Земята тукъ бѣше покрита съ костници, по които висѣха още дрипи и части отъ вжвонѣло мѣсо; вжздуха бѣше тежакъ отъ воня, която ставаше посилна, колкото отивахме на напрѣдъ. — Зе да става страшно. — Отъ едната страна бѣше училището, а отъ другата черквата. Училището, ако сѣди човѣкъ по зиловѣтъ, отъ които една часть стояха още, е било една прѣкрасна голѣма сграда, въ която са могле да са учатъ до триста—четиристотинъ дѣца. — Подъ каманитѣ на развалинитѣ, които покриваха потона, нѣколко крака високо, лѣжаха коститѣ и пенельта на двѣстѣ жени и дѣца, изгорени живи помежду четеритѣ стѣни. Малко на страна отъ училището има една широка и дълбока яма. Тукъ въ тая яма сѣ са изгориле двѣстѣ тѣла, двѣ недѣли слѣдъ кланіето. Но кучетата бѣха изровиле една часть отъ тѣхъ. — Рѣката бѣше напхлила тая яма, та тѣлата плуваха въ тинята.

„Черквата не са виждаше твърдѣ голѣма; тя бѣше оградена съ единъ нисакъ камъненъ зидъ и съ единъ дворъ около петдесетъ аршина широкъ и седемдесетъ и петъ дългъ. Най-напрѣдъ не заблѣжихме нищо извжнрѣдно, защото вонята бѣше толкова голѣма, щото не искахме нито да погледнемъ около насъ; но послѣ видѣхме, че черковнѣя дворъ бѣше натрупанъ съ камъне и съ дрипи десетина педи по-високо отъ околнитѣ улици. Но, кога разглѣдахме по-добрѣ, видѣхме, че онова, което са виждаше, че е купъ отъ камъне и отъ дрипи, то било единъ голѣмъ купъ отъ човѣшки тѣла, покритъ съ единъ тѣнакъ редъ камъне. Сичкія черковенъ дворъ бѣше натрупанъ съ тѣла високо седемъ осемъ педи, и отъ тамъ излизаше оная страшна воня. Нѣколко недѣли слѣдъ кланіето била испратена заповѣдъ да са заровятъ мжртвитѣ тѣла; но въ това врѣме вонята била много отровна, та не е било вжзможно да са исполни заповѣдта, и дору е немогло да са стои близу до селото. Испратенитѣ хора за тая работа заровиле само нѣколко тѣла, вжрху които хвжрлиле по-малко пржстъ; така направили и въ черковнѣя дворъ, покрили съ камъне и съ дрипи голѣмѣя купъ на вжвонялитѣ тѣла прѣзъ зида, безъ да влѣзатъ вжтрѣ и си отиватъ. Отъ тогава кучетата си нашле работа, и сега са виждатъ да са подаватъ отъ тоя преголѣмъ гробъ, глави, ржцѣ и ноги въ страшна бжркотія. Казаха ми че само въ тоя малакъ черковенъ дворъ има исклани повече отъ 3 хиляди души,

и това е за вѣрованіе Тукъ бѣше единъ страшенъ изгледъ—изгледъ, отъ който на човѣка настрѣхноватъ космитѣ. Въ тоя купъ отъ тѣла имаше малки кждрави главички, ступени отъ тежкитѣ камжне; малки краченца, колкото прѣстетѣ на човѣкъ и на които мѣсата бѣха изсхнале много отъ силната горешина. Малки дѣтешки рѣчици, прострѣни като за помощъ: дѣца, които са умрѣле отъ страхъ на бляскавата ясность на сабитѣ и на обкрвавенитѣ рѣцѣ на диви люди, които сж ги джржале и клале; дѣца, които сж умрѣле съ писакъ отъ ужасъ и отъ страхъ; млади моми, които сж измрѣле съ риданіе и съ молба за милость; майки които сж умрѣле, като са отивале да отбранятъ малкитѣ си рожби съ слабото си тѣло; сичкитѣ тія лѣжаха въ единъ вонящъ купъ. Но сега сичкитѣ мжлчатъ. Сега нѣма сжлзи, нѣма виеъ, нѣма плачъ, нѣма писакъ отъ ужасъ нито молба за милость. Жтвата гніе по нивята, а жтваретѣ гніятъ въ тоя черковенъ дворъ.

„Погледнахме вжтрѣ въ черквата; тя бѣше почернѣла отъ оганя но не бѣше развалена, нито много поврѣдена. Тя е една ниска сграда съ нисакъ покривъ, подпрѣнъ на тежки и нередовни сводове, подъ които едва може да стои човѣкъ правъ, Онова, което сжзрѣхме отведнажъ, бѣше много страшно нѣщо. Твжрдѣ много тѣла бѣха изгорени вжтрѣ въ черквата, на които остатоцитѣ бѣха почернѣле, като вжгленъ, и пжлнеха половината, раздалечъ отъ земята до тжмнитѣ и нискитѣ сводове, които ги правеха още пониски по-тжмни. Страшно бѣше да поглѣдне човѣкъ на тоя изгнилъ купъ отъ човѣшки тѣла.

„Въ никога не сжмъ си вжобразявалъ такова страшно нѣщо. Сички излѣзохме, като болни отъ тая страшна сграда, и благодарихме Бога, че са намѣрихме пакъ на улицата. Обиколихме селото и пакъ видѣхме сжшитѣ ужаси съ стотини. Трупове на хора съ дрипи и съ мѣса вжвонѣли висѣха още по тѣхъ; женски глави съ джлга черна коса са тжркаляха по праха; кости на дѣца и на момичета бѣха расхвжрляни на сѣкадѣ. Може да рече нѣкой, защо тоя народъ, който е сега въ селото не закопае тія трупове, глави и кости, а ги оставя да ги глождатъ кучетата и коткитѣ? Мнозина, които можиха да распознаятъ космитѣ на роднини и пріятели, мжчеха са да са закопаятъ, но нѣмаха съ що, и освѣнъ това, бѣха слаби и умираха отъ гладъ. Па и повечето отъ осталитѣ живи сж жени, които на-

праздно са мъчаха да държатъ тѣлата на любимитѣ си покрити съ малко прѣстъ.

„Отъ 8 до 10 хиляди жигели, що е ималъ Батакъ, сега на-да-ли сж останале до 1200—1500 души. Тѣ нѣматъ мотиви да ископаятъ гробища, нито сила иматъ да копаятъ, та да закопаятъ жертвитѣ. Отъ сичкитѣ звѣрски груби и страшни работи, що са извършили турцитѣ, кланіето въ Батакъ е най-страшното! Отъ сичкитѣ безчовѣчни работи, що са направиле турцитѣ, най-лудата и най-глупавата е, дѣто са оставиле тѣлата да лежатъ и да са тжркалятъ по пжтищата цѣли три мѣсеца; но и това е направено съ цѣль; тие никога не са мислиле, че европейцитѣ ще додатъ да си завржтъ носа и въ това село, отстраненно отъ пжтя така, та кинически казувале, че тѣзи христіане не сж достойни за заравняніе, и нека ги изядатъ кучетата.

„Попитахме за главитѣ и за коститѣ, що видѣхме на могилата кога да влѣзохме въ селото, и дѣто кучетата бѣха зеле да ни лаятъ — казаха ни че тие сж коститѣ на 200-тѣ млади моми, които бѣха хванати и нарочно заджржани за по-лоша честь отъ смжрть. Тія злочести моми биле заджржани; сички биле въ ржцѣтѣ на тѣзи звѣрове нѣколко дни, защото изгоряваніето и оплѣняваніето на селото не е станало за единъ день; а въ това врѣме тія истеглиле сичко, що можале да тжрнятъ тія сироти слаби моми въ ржцѣтѣ на тія кржвници диваци. — Когато селото са оплѣнило и изгорило, когато родителитѣ и пріятелитѣ на тія невинни сжщества биле исклани, тогава сиротитѣ, биле уловени, и въ най-ясната видѣлина на деня подъ ясното и засмѣното небе, хладнокржвно са биле посѣчени, и главитѣ имъ сж нахвжрляни на единъ купъ и сж оставени да гніятъ.

„Таково едно ужасно зрелише азъ никога не сжмъ си въобразилъ, нито са надѣвахъ да видя“.

І. А. Мак-Гаханъ.

Пакъ за Батакъ.

„Чербаджи Тржндафила набодоха, живъ на колѣ, обиколиха го съ вжршина и го завалиха. Тежбитѣ жени пробождаха, распаряха имъ кореметѣ, та вадяха дѣцата отъ утробата имъ, набождаха ги на ножоветѣ си и са расхождаха съ тѣхъ. Училишето изгориха съ 200 дѣца и жени, които бѣха са скриле тамъ. Други кжшя, дѣто са бѣха скриле по 20, 30 жени, изгориха са съ сичкитѣ хора.

Останалитѣ тѣрсеѣха да са скрѣятъ въ черква и въ гробищата, но башибозуцитѣ са прекачиха презъ черковната сграда, затвориха ги вжтрѣ и ги избиха. Газътъ, сламата и свѣщитѣ са употребиха за запалваніе на сградитѣ и на черквата, а ножоветѣ и пушкитѣ довжршиха останалото. Младитѣ моми, които бѣха заведени вжнѣ отъ селото, откакъ претѣриѣха варварско насилваніе, бидоха исклани.

„Азъ обидохъ Батакъ на 20-й юлія.“

Г-нѣ Скайлеръ.

„Въ исторіята не сжществува дѣло по варварско отъ колкото истребваніето на христіянитѣ въ Бжлгарія, заповѣдало са отъ правителст. на Цариградъ! Хиляди жени, дѣца и старци сж биле исклани, обезчестени, набити на колъ, опечени отъ дивитѣ звѣрове, наречони турци и черкези.“

„Ужасъ и трепетъ!! Перото са отказва да описва турскитѣ свирепства. . .“

(Отломакъ изъ адреса на Бжлгарскитѣ Емигранти до Лордъ Русела).

(Н. Бжлгарія 4 Ав.)

Коресподентина на „Дали-Нюсъ“.

„Въ Пловдивъ, опровергава турскія рапортъ вжрху жестокиѣ свирепства въ Бжлгарія. Той казва, че турскія рапортъ е много на криво и похатѣръ изложенъ; той потвжрдява, че турската рѣдовна войска е носила на байонетитѣ си 3000 дѣца въ Панагюрище. Сжщата войска е убила 1000 дѣца въ Янболъ. Единъ човаль пжленъ съ дребни глави е билъ изсипанъ предъ кжщата на италіянското консулство въ Пловдивъ.“

„Нѣма на свѣта по-злочеста сждба отъ сждбата на бжлгарина въ балканскія полуостровъ. . . Еничерското и делибашиското варварство на турцитѣ, за което ни разказваха нашитѣ дѣди и бащи, остава нищо въ сравненіе съ днешнитѣ жестокости и свирепства, съ които

сж отличиха турцитѣ въ 19 вѣкъ, предѣ очитѣ на образована Европа. Отмѣщеніята щжтъ родятъ по-страшни боеве. . . . Въ 19 вѣкъ турцитѣ гордо угрожаватъ цѣла Европа, но въ тѣхната гордостъ са заключава смъртта имъ. Българитѣ отѣгчени съ извѣнрѣдни даждія; тѣрговіята имъ унищожена; чорбаджитѣ имъ цѣли турци; духовенството осиромашало, това е вече що доказва отчаеніе.“ (,,Н. България“)

Възваніе отъ Гарибалди изъ капрера до балканскитѣ славяни.

„Бой противъ угнѣтателитѣ! Бой противъ онія, които ви отнематъ имота и бесчестятъ женитѣ! Дипломаціята не бѣ въ състояние да прекъсне толкосъ кланія. Трѣба да си иджтъ азіатскитѣ орди въ своето отечество! Тѣлесно немощенъ, поздравляватъ славнитѣ борци за источната свобода.“ (,,Застава“)

„Отечеството на българина, което до вчера бѣше покрито съ хубави градове, села и паланки, въ които са издигаха какви-годѣ храмове на музитѣ, издигнати отъ неговата собствена сила, днесъ това наше отечество са облѣ съ кржвъ, сичко въ него стана на прахъ и пепелъ и нищо друго са не види тамъ, освѣнъ да стѣрчатъ обгорели камнже, димъ и прахъ на толкози сиротински, богуслужебни и училищни домове. Уви! Кървавъ примѣръ ще остане въ страницитѣ на всемирната исторія, и до толкозъ ужасенъ, каквото тя до сега не е записвала. . . .“ („Н. България“)

Звѣрскитѣ дѣла на Хафъзъ-пашовитѣ войски.

„Перушица бѣше едно село добрѣ уредено и напрѣдваше, на което жителитѣ бѣха сичкитѣ българе. То бѣше расположено при политѣ на Доспатъ (Родопъ), три мили на югъ отъ Пловдивъ. Перушица имаше 400 къщи съ 3500 жители: тамъ имаше 2 черкви и 2 училища. Наскоро това село бѣше основало едно земледѣлческо общество и бѣше събрало доста голѣма сума за издѣржаніето на едно земледѣлческо училище.....“

„Приземаніето и ограбваніето на Панагюрище, дѣто редовната войска игра най-важната роль, са извършиха съ най-голяма безчовѣчностъ: току-речи нѣма жена или мома отъ селото, която да избѣгна насиліето, но твърдѣ мъчно е въ това отношеніе да научи човѣкъ сичко подробно; а то най-много зависи отъ срама, който принуждава женитѣ да говорятъ за това, що е стыдно върху честъта имъ и отъ отвращеніето, което иматъ човѣцитѣ да са произносатъ за пѣща, относително до женитѣ имъ сестритѣ имъ и дъщеритѣ имъ. Въ Панагюрище жителитѣ не можиха да ми искажатъ истинната и да ми наброятъ много случаи отъ тоя родъ, извършени съ жени и моми.

„Между жертвитѣ на турското сладострастіе е и Райка, учителката, която затварятъ въ кѣщата на мюдирина, който я насили отъ своя страна и дору я мъчи. Това са доказа въ присѣтствіето на доктора отъ тѣмницата и прѣдъ много други лица. . . .

„Между другитѣ варварски работи, азъ ша спомена за слѣднитѣ: Тодоръ Хаджи Пѣювъ, старецъ на 85 год. го обесчестиха въ черковніа олтаръ, подиръ го заклаха и изгориха тѣлото му. Единъ слѣпъ старецъ, Данчо Стригаловъ, го вжрзаха въ кѣщата му и послѣ го изгориха живъ. Единъ другъ старецъ, общъ благодѣтель, за милостъта на когото свидѣлствуватъ и турцитѣ и христіане, на име Златко Богадіевъ, му извадиха очитѣ, послѣ го заклаха и изгориха. На попъ Нестора единъ войникъ прерѣза му прѣститѣ. Отъ 8-тѣхъ селски попове, четворицата ги убиха. Сичкитѣ черкви са растуриха; труда, що си дадоха да ги осквернятъ, доказва на каква голѣма стжленъ е ненавистъта на мусул. камъ христіанитѣ. Подъ олтаря и подътъ на черквата св. Богородица ископаха голѣми трапове да тжрсатъ иманіе. Тѣлата на много дѣца са ископани съ сжщата цѣль и хвжрлени послѣ на кучетата.

„Хафхзъ-паша, като привзе Панагюрище, отиде въ Петричъ (339 кѣщи), и го изгори. Петричъ остана въ ржцѣтѣ на башибозуцитѣ 10 дни. Повече отъ 88 души бжлгаре са убиха въ това село и дѣцата са мъчиха съ най-безчовѣченъ начинъ. Хафхзъ-паша сжщо оплѣни и изгори съ редовната войска селата Мечка, Мухово, Баня, Попинци, Бжта, Раковица и много други.“

Ко прившица. „Хафхзъ-паша, прибира прѣзъ ношъта сичкитѣ жители отъ града, за да имъ иска оржжіето; той ги джржава

цѣла ношъ, между това башибозуцитѣ обираха кѣшитѣ и безчестяха женитѣ, подъ предлогъ, че ушъ тѣрсяле оржіе.

„Кога азъ пристигнахъ въ този градъ населеніето не ми каза явно за обесчестяваніето. но на другія день пріехъ една депутация отъ най-почтеннитѣ жени у градеца—и тѣ ми подадоха единъ адресъ, съ който доказваха, че дордѣ мжжете имъ биле презъ ношъта въ конака, тѣхъ обезчестявале отъ войницитѣ, но ги било срамъ да кажатъ“.

(Изъ рапорта на Г-на Скайлера).

Боже! отхвърлилъ си ни: распржснлъ си ни: разгнѣвалъ си са: обжрни са камъ насъ. (Псал. Давид. 59 Ст. 1)

Какъ да наречемъ Васъ о злочести, и съ кои нещастни въ свѣта да ви сравнимъ? Да ли ви сравниме съ безбройнитѣ жертви на инквизиціята? но ето тамъ убиваха, изгаряха, коляха, сѣчаха само възрастни хора. Дали мжченици? но тука виждаме по-страшни мжчители отъ Діоклитіана, Нерона и Максимліана; тогашнитѣ мжченици сж имале за цѣль да защищаватъ вѣрата; тѣ са представяле предъ царіе, предъ игемони предъ сждилища, и явно въ очи ги изобличавале за заблужденіето имъ, та за това тѣ самоволно са предаваха и тѣрпеле мжки за името христово; най-сѣтнѣ и крѣвѣта си проливале за вѣра. Но тукъ, боже мой, що виждаме? За чіе име са пролива толкова невинна крѣвѣ? дѣ са отсжждатъ тія клѣтници? кой ги отсжжда? и защо? А какви сж биле тѣхнитѣ мжки? Долища и канари, гори и горски дѣрвета, небо и земя сж тѣхни свидѣтели, тѣ мжлчатъ, и тѣ до вѣка не ще ни отговорятъ и да ни кажатъ какви ли страшни плачове, какви ли жални молби са цѣняли дѣрво и камакъ, и съ какви ли предсмжртни мжки са издѣхвале тія, на които и до днесъ коститѣ имъ може да са тѣркалятъ по долищата и по брѣговетѣ на рѣкитѣ! . . .

„Извжнъ обезчяди ножъ, у дома смжртъ.
„Чуха дѣто вжздишамъ тамъ, нѣма кой
„да ма утѣши, сичкитѣ ми непіятели са
„зарадваха. (Плач. Іерем. 1-20).

Рахилъ! Рахилъ. скрени вече сжлзитѣ си и не плачи

надъ твоитѣ несчастни дѣца, исклани отъ дѣтоубіеца Ирода; престани да ги оплаквашъ и утѣши са, защото сѣдбата на толкози исклани сега невинни дѣца е по-грозна, по-ужасна отъ тая на твоитѣ петъ рожби! Дѣца, дребни и едри, подобни на застрѣленъ ловъ, що ловеца оставя да пѣрна или да рита изъ трѣнака, безъ да го погледне, безъ да му отрѣже главата за да са не мѣчи—тѣй са биле избити хиляди дѣца: бити, пребити, недобити, клани, недоклани и оставени да са мѣчатъ. Нѣмало е за тѣхъ майка, коя своитѣ мили рожби поне мѣртви да прибере, да си ги скѣта и, на познато мѣсто, въ черна земя да положи и шепа прѣстъ на очи имъ да хвѣрли; нѣмало е майка, коя да доде надъ черно гробче, да си вощеница на черна купчина забучи и да си мила рожба оплаче!

И да ли ще има кой да разскаже на тѣхни оживели родове, какъ и съ какви мѣки немилостивъ врагъ е измѣкналъ душицитѣ имъ? Да ли е имало кой да чуе тѣхнитѣ писаци, да обади съ какви страхотій е отсѣкалъ врагъ живота на тѣхни майки, бащи, сестри, братя! Нѣма! нѣма жива душа, освѣтъ едни кучета у запустели дворове, пѣлни съ кѣрвави лешове, грозно вѣятъ, Тукъ мѣжъ избоденъ, до него млада невѣста обезобразена, тамъ дѣтински главички потѣрколени, а по-нататакъ части отъ човѣшки членове и ставици насечени и расхвѣрляни! О! Зажуми, читателю, зажуми, защото не е за глѣданіе една такава кѣрвава картина!

А ти слѣнце, още тѣришишь, още грѣешишь, още топлишишь и оживотворявашъ една такава страна, дѣ сички твои благодѣянія са тѣпчатъ подъ кракъ, дѣ твойтѣ зари другъ пѣтъ стрѣваха наросената съ божа росица зелена трѣва, отъ коя искарваше сѣкакви благоуханія, а сега тамъ твоята топлина подига зловоненъ смрадъ отъ наросената съ човѣшка кѣрвъ трѣва и поразява сичко живо на около? Ти слѣнце, още свѣтишишь на тѣя които, вжсползувани отъ свѣтлината ти, не са посвѣниха да осквѣрнятъ и домове, посвятени на тогова,

който държи тебе и сичката вселенна? . . . Но не, ти трѣба да свѣтишь, защото безъ тебе не би са испълнило праведното божіе отмъщеніе; трѣба да свѣтишь за да просвѣтишь и отворишь затворенитѣ и затъмнели очи на заслѣпенія свѣтъ, за да види и добръ да разбере какви змѣи и гущери сж биле вгнѣздени въ тая отъ Бога благословена земя, въ тая плодоносна европейска страна, коя би са обърнала на земній Рай, ако тѣ змѣи и гущери не биха биле покровителствувани отъ . . . . .

Змѣи, рожби ехидни! Какъ ще избѣгнете отъ осждението на пакълтъ?

(Маттей Г. 23. Стих. 33).

Е С Е Н Ъ.

Дунавъ.

Ахъ, лѣй се, Дунаве, широкъ, безбродній,
Прехвѣрляй си волни пѣнливи горди, —
Величественъ е твой видъ!

Ала защо ли си тѣй развълненій
Мѣжду брѣжища други пѣтъ засмѣни
Но днесъ съсъ изглѣдъ жаловитъ?

Защо ти сж водитѣ тѣй пѣнливи,
Защо сж тѣй размѣтени, бѣжливи
И гнѣвно плискатъ твой брѣгъ?

Защо изгачашъ ти извѣнъ лѣгло?
Защо си мръшишь жалостно челото?
Защо си мраченъ, Дунавъ драгъ?

Ахъ, ти презъ деветъ ми гори високи
Течешъ, презъ деветъ ми поля широки
Далечъ отъ чуждитѣ страни.—

Кажи ми, Дунаве, съ твой гласъ бурливій
Да ли и за напѣдъ въ тозъ миръ красивій
Ште се така свирепствува?

На злоба и смъртта престрашній геній?
На дълго ли щѣтъ бждатъ кърви лѣни
На най-изрядни сжщества?

Преста ли ще злочестното сираче
Съ вдовица клѣта жалостно да плаче
За своя убитъ башица въ бой?

И до кога въздишка, съ плачоветѣ
Щѣтъ се издигатъ даже до небет
На тезъ, що губятъ милій свой?

И майка сълзи кат' пролива
Да т-рси свойта рожба обичлива
Изъ кървавитѣ трупове?

И младата, що гуденику китка
Кат' віе, чака го отъ битка
Съ раступано . . . врѣло . . . сърце.

Прійми вѣсть ужасна; той загина! . . .
Но думай, Дунаве, да ли начина
Деньтъ що въ Божіи хубавъ миръ.

На мѣсто огънь и желѣзо адско
Да са вцари всждѣ съгласіе братско
Наука шастіе и миръ;

В а з о в ъ .

Есенъ е вече, лѣтото измина. Днитѣ ставатъ по-весели, по-пріятни. Рѣдко биватъ такива есенни дни; много пжти есенъта захваща съ джждове и калове и свжршва съ студъ и снѣгъ, а сега, тая година, тя мяза повече на пролѣтъ. Сутрѣна слжнцето си изгрѣва величественно помежду колосални червени зари, изгрѣва си и си слѣдва своето великолепно дневно шествіе, безъ да му са испречи ни най-малко облаче. Кадѣ пладнѣ една умѣренна топлинка помага да зрѣе още по-хубаво чернія гроздъ и дачервенѣе още по-хубаво трайната зимна ябалка—с и н а п к а; а надвечеръ единъ тихъ хладенъ вѣтрець гони изъ лозя, изъ градини, една сладка миризма, коя прави вжздуха чистъ и прѣсенъ. Нощя по ясно небе

изгрѣва пжленъ мѣсець, изгрѣва надъ гори и залазя задъ гори, а слѣдъ него милиони звѣзди блѣщятъ, трѣптятъ по синеватія небосклонъ, като свѣтли бриланти. Хубость, и горѣ по небето, хубость и долу по земята; но защо сж тія хубости по тія мѣста, дѣ нѣма кой да имъ са радва, кога този, който трѣба да са ползува отъ тѣхъ, той е сега безчувственъ, убитъ смазанъ? Пустии и страшни сж за него тія очарователни страни, и той не смѣ нито да излѣзе да имъ са порадва, нито пжкъ иска да ги глѣда. Прибралъ са въ града си или въ селото си, но и тамъ го не сдържа; затворилъ са, заключилъ са въ кжщата си, но и тукъ стой като на тржнъ; единъ день му са чини, като цѣла година. Като слуша на около си за по-голѣми и по-страшни пакости, нему не е на очи нито добитокъ, нито имане, нито кжща, нито покжщина; той желае и са моли на Бога само да може да прекара този оганъ, здравъ и читавъ съ дѣцата си, че сѣтнѣ, той е вреденъ сичко пакъ да си набави. На този часъ това го благодарни и радва, че е въ кжщата си и при дѣцата си; но беспокоенъ ли е? Сладакъ ли му е хлѣба, какавъ му е сжня? той самси знае. Хлопяѣ нѣщо, той трепва: пукне ли пушка, той цѣлъ са растреперва и захваща да шумоли изъ кжщѣ и да глѣда въ коя дупка да са завре съ дѣцата си, та по-скжпо да продаде живота си.

Може, читателю, и дай Боже, дано да може, да бждешъ въ охални дни и години като прочиташъ тія отчаенни рѣдовци, и ти тогива ще кажешъ: „Ма'ла пжкъ страховливи биле тогава нашитѣ бжлгаре; онзи който ще да убива и той не е ли съ душа, и той ие ли трѣба да са бой, беки него го куршюмъ не хваща, ножъ не пробива? Нѣмало ли у нашитѣ пушка и ножове?“

— Наистина, имало е у нашитѣ и пушки, и ножове, и сжрце, и сила, ти отговарямъ азъ читателю, но постой, тжрни малко, и азъ да та попитамъ, та ти ми отговаряй.

Живѣялъ ли си ти съ години между единъ варварски народъ, подъ турска власть, ножа да е надъ главата ти и турчинъ да та застрашава още дордѣ си билъ въ матерната си утроба? Прекарвалъ ли си ти такива зли години, въ които да живѣешъ не на поляната, но средъ единъ многолюденъ градъ, населенъ повече или по-малко отъ турци, които само да гледатъ единъ гяуринъ да са поупрѣ, или да вдигне ржка, че да викнатъ върху цѣлото бжлгарско населеніе: „гяуритѣ дигнаха глава; ставайте да ги исколимъ“!!

Прекарвалъ ли си ти такива дни, въ които, вечеръ кога са раздѣляшь отъ пріятелитѣ си, да са прощавашъ съ тѣхъ, като че ли нѣма да осжмнешъ на утрѣнъта?

Сѣдалъ ли си ти нѣкога да вечеряшь съ твоитѣ най-мили и драги, които като си ги поизгледашь край софрата, облѣе та една врѣла вода, додатъ, че ти са нарѣдятъ хапцитѣ на гжрлото, и ти преджвчешъ премляпешъ, на двѣ на три, па са оттеглишь на страна, замислишь са, почакашь дордѣ си лѣгнатъ сички, идешъ надъ глава имъ, и пакъ ги изглѣдашь нажалено, држпнешъ са на страна и скритомъ оплачешъ и тѣхъ и себе си приживѣ?

Ставалъ ли си ти сутренъ рано съ зашамадена глава отъ безпокойно спаніе и на мѣсто да благодаришь Бога, че та е упазилъ живъ и здравъ презъ нощъта, а то да проваляшь себе си и да си казвашъ: по-добрѣ би било да сжмъ заспалъ отъ вѣчнія и да не усжмняхъ!

Тржгвалъ ли си ти на пжтъ, по работата си, слѣдъ една жива раздѣла съ своитѣ си, и като са отдалечишь, на сека крачка да сѣщашъ подобнія си, брата си, обранъ, нараненъ, по-нататакъ другиго убитъ, когото носятъ, а още по-нататакъ кржвника, на когото отъ ножа още кржвѣта капе, па да са смаешъ, да ли напрѣдъ да вжрвишь или назадъ да са врацашъ?

Запиралъ ли си са ти, иай-сѣтнѣ, щешъ не щешъ, въ кжпата си, дѣто нито ти е еденіето, нито ти е спането, нито деня—день, нито нощътъ—нощъ? а това не сж дни и недѣли, но мѣеци и години.

Не, читателю, не можъ да ни обвинишь за страшливци; въ такива обстоятелства, колко и да е нѣкой скрченъ, той се ще да са обезскрчи, ще бжде страшливъ: днесъ трепне, утрѣ трепне, днесъ страхъ, утрѣ страхъ и току го видишь че капналъ като червоядна круша.

Зима са задава, страховетѣ се си слѣдватъ, но и злинитѣ не преставатъ. Снопи на кржхце още стоятъ по нивжта и тамъ ще си угніятъ. Лозя, въ кои други години по това време са чувахъ песни, отъ хора весели, сега на сѣкадѣ посжрнало, сѣкашъ е страшна пустиня; гроза ти е да влѣзешъ въ лозята, отъ троскотъ са земята не види, дълги лозини, неповжрзани, растлале са, увиле са една о друга, отдолу имъ едри гроздове въ пржстъта са заровиле; тамъ тѣ щжтъ си укапять и уплуютъ; а горкія, дожи-

вѣлъ бжлгаринъ, чака и са надѣва, кога ли ще той добъръ денъ да види.

До кога Владико святій и истинній не сждишь и не отмжщя-вашь кржвтъ ии отъ живущитѣ на земята. (Откровен. Гл. 6—10).

Изъ вѣстницитѣ.

Септемврій.

„Истина е, че много лошевини и страхове е прекарвалъ този народъ въ растояніе на толкова вѣка; теглилъ е той и отъ своето невѣжество, но по нѣкой пжтъ съ удоволствіе е виждалъ и да му са усмихва сждбината, но ни единъ пжтъ, сѣкашь, той не са е намѣрвалъ въ таково положеніе, каквото днесъ прекарва! И можемъ ли да го скріемъ? У него не остало ни сжрце, ни духъ. Приключеніята, които са случиха презъ тжзи година въ нашето отечество, сж наистина отъ естество да докаратъ човѣка въ отчаяніе. Тамъ дѣто захване да са прѣлива човѣческа кржвъ, праведно било или неправедно, и самото естество погрознява, а камо ли човѣкъ, който не глѣда около си друго освѣнъ опустошенія, да не доиде въ отчаяніе и да не предпочете отъ сичкото си сжрце смжрта! Въ такива обстоятелства отпадва и, вмѣсто да работи, той сѣди размишлява и укайва миналото си шо-годѣ добруваніе.“

(„Напрѣдъкъ“

Писмо отъ Лейди Странгфордъ до В. Таймсъ Септемвр. 1876.

„Тукъ въ Бжлгарія, дѣто сжмъ дошла да принесе помощъ, стбрана отъ Англія, на страждущето човѣчество, гледамъ, че нудитѣ са много голѣми. Не са иска само хлѣбъ, но и облекло, да са построятъ кжщи, а и това не стига; трѣба не само да с оттжрватъ тія нещастни отъ гладъ и отъ студъ, но още и да имъ са помогне за да можатъ за въ бжджше сами да си набавятъ нужнитѣ. Тѣ иматъ нивя, но нѣматъ добитъкъ..... Единственната ми цѣль е да са принесе едно милостиво облегченіе на тія, кои би загинале безъ нашата помощъ. Нѣка не губимъ едно многоцѣнно време, въ което да питаме кому какво зло са направиле тѣзи хора. Тѣ сж биле ужасно злоупотрѣбени. Нека ги избавимъ отъ вжрлія студъ и отъ глада. Нека бждемъ христіяни, а не гржстоноски. Нека испжлни Англія камъ страждущето човѣчество длжжноститѣ.

Цариградъ. Септемврий.

„На 8 того замина за Москва Панагюрската учителка Райна П. Г. Фотекова. Тая Райна е изработила знамето на панагюрскитѣ възстаници и сама го е носила на коня си, като предвождала възстаніето. Когато я хванале турцитѣ, завеле я при главнія си командантинъ, който, отъ-като осквернилъ и тая отлична бжлгарска геройка, заповѣдалъ да я накітять за подбивъ, да я развождатъ изъ града Т. Назарджикъ и да викатъ: „тая е бжлгарската парица, глѣдайте я“. Слѣдъ това откакъ притхрпяла много още мъки и теглила, бѣдната Райна била захвжрлена въ една грозна тжмница, отъ-дѣто я избавила американската комисія, която бѣше проведена да издири точно турскитѣ варварства въ Пловдивскія санджакъ. Спорѣдъ желаніето на Райна, тѣ я испроводиле за въ Русія“.

(„Н. Бжлгарія“)

О дринъ 30 Септ.

„Отъ день на день по-застрашително става положеніето на сички ни. Турцитѣ на вредъ говорятъ, че ще исколятъ гяуритѣ. Софтитѣ, агитѣ и бейоветѣ вджхватъ ненависть камъ християнитѣ; за това и не знаемъ като замржнемъ, да ли ще осжмнемъ. Преди една недѣля сж хванале отъ тайната полиція около 20 башибозуци и софти, обржжени въ джаміитѣ, дѣто са готвяле нея ношъ да захванатъ кланіето; въ испита имъ са доказало, че около 150 души биле готови за да ги послѣдватъ. Селата страдатъ още по-злѣ. Помощъ нѣма отъ никадѣ“.

(„Напрѣдтъкъ“.)

Цариградъ 8 Октом. 1776.

„Ужасно е положеніето ни; ако замржнемъ незнаемъ да ли ще осжмнемъ; тжрговіята ни и малката ни индустрія са намѣрватъ въ застоѣ и разстройство, като отъ кжщата си на вжнъ не можемъ да излѣземъ; гладтъ лежи на вратата ни и ніе не знаемъ на кой богъ вече да са молимъ, не за спасеніето на душитѣ си, а за упазваніето и на самія си животъ който е най-драгоцѣнното нѣщо на тоя лжжовенъ свѣтъ! Отъ обири, убійства и сѣкакжвъ видъ злоупотребленія не можемъ да отворимъ очитѣ и да припечелимъ петъ пари за да прехранимъ челядитѣ си и да наплатимъ тѣжкитѣ си давнини, а камо ли да помислимъ, че и ніе сме народъ и като народъ да са погрижемъ за друго едно по охално поминуваніе?! Помогнете ни, избавете ни отъ черкези и

други разни злосторници! викаше до едно време нашія народъ въ отчаяніето си, и днесъ, той вече зле смазанъ, и като отъ гръмъ поразенъ, са изведнѣждъ потаи: глухо мжлченіе настана, и само отъ време на време са зачува едно тешко стенаніе, подобно на гласа, отъ хвжрленія низъ висока канара и поваленъ въ умирающе положеніе юнакъ!“

(„Напрѣдъкъ“)

Свищовъ. „Извѣстно ви е за дѣто Ново село, Гжбени, Батушево (въ Севліевско) сж разрушиха безмилостиво, по наставленіята на турското правителство, отъ нѣкого си Дели-Неджиба, който съ своитѣ диви орди опустоши тія села преди 3 месѣца. Осталиятѣ злощастни фамилій додоха у града ни да си испросятъ дрѣхи, храна за зимжсъ. До колкото можиха нашитѣ граждани спомогнаха имъ. Като си отиваха за да са подслонятъ подъ полуизгоренитѣ си кжщички, немилостивата черкезка породица ги срѣща въ пжтя, обира женитѣ (мжже нѣмало съ тѣхъ, защото тѣ сж исклани), зематъ имъ брашенцето и ги подхвжрлятъ на найсрамни и грозни бесчестія. Женитѣ плачешкомъ додоха въ града, звѣрътъ, Дели Неджибъ, са награди. Той е сега въ Руссе и чака обещанната си служба — каймакаминъ, а чифлика му е пжленъ съ добитакъ на бѣднитѣ селени отъ поменатитѣ села.“

(„Н. Бжлгарія“)

Панагюрище 10 ок. „Честолюбивата жена Ташена Манева не межи да истжрни нанесѣното ѣ обесчестяваніе отъ башибозуцитѣ предъ 3. мѣсѣца. Тя отъ като видяла, че ше роди незаконно дѣте, и като си помислила какъ ше поглѣдне свѣта и мжжа си, който билъ отишелъ преди 3 години въ Анадолъ овчаринъ на царскитѣ овце, за то сторила намѣреніе да не живѣе вече. Тя се опрѣделила единъ недѣленъ день, въ когото да са упрости се свѣта; зела малкото си дѣте за ржка, споходила сичкитѣ си приятелки и роднини, и като са прегжршала съ сичкитѣ думала: „Прощавайте ма, азъ вече не искамъ да живѣя такъвъ животъ.“ Но-напрѣдъ си приготвила сюлюменъ да са отрови, и вечертъ привикала сичкитѣ си дѣца, прегжршала ги, цѣлувала ги нарѣдъ и до колкото можала поучила ги, какъ да животеятъ. Голѣмото ѣ момче са усѣща, намира сюлюменя и го распилява. На другіи день, слѣдъ като распратила дѣцата си по-голѣмитѣ на вжнка, заключа пжтнитѣ врата, повесея вжже на едно джрво и са обѣс

Това стана на 1 Августа. Жената бѣше 35 години съ 4-дѣца.^с
(„Напрѣдъеъ“)

Тжрново. Отъ Ново село, Батушево. . . . хората мржтъ глад-
ни и отъ студъ по горитѣ. Турцитѣ имъ изгориха ежцитѣ. Пра-
вителственнитѣ бирници ги намиратъ и въ гората да събиржтъ
данокъ.
(„Н. Бжлгарія“)

Писмо на Леди Странгфордъ, съ дата отъ 3-окт.
поместено у в. „Стара Планина“.

„Селата сж глухи, говори писмото, нито шумъ, нито гласъ са
чува въ тѣхъ; азъ можа истина да ви кажа, че не видяхъ ус-
мивка нито у едно дѣте. . . . Г-нъ Кларкъ, ходи отъ село въ се-
ло; той ѣде сухъ хлѣбъ отъ нѣколко недѣли, минува стржмни
планини. . . . Хората са виждатъ само кожа и кокалъ, лицата имъ
набжрчени, отъ слабостъ, като вжрвятъ залитатъ. Когато имъ раз-
давахме по една рагозинка, тѣ идѣха при насъ учтиво, правеха
си мѣсто единъ на други, безъ да са увиратъ, преварятъ или
каратъ, само тихичко плачеха и ни цалуваха ржка на сѣки по-
дарокъ. Окаянни сжщества! тѣ имаха само по малко сухъ хлѣбецъ
и пакъ намираха да ни утрупатъ съ грозде и орѣхи, и не рача-
ха да имъ откажемъ. . . . Нищо друго нѣма освѣнъ грамади ка-
мани изгорени, почерняли. Мѣстото е очистено отъ човѣшки ос-
танки, но още представлява ужасенъ изглѣдъ. Хората живѣятъ въ
колиби отъ слама и джски, презъ които джжда и вѣтара свободно
минуватъ. Дордѣто живѣя, нѣма да забравя двата деня, що пре-
карахъ въ Батакъ, и каквото видяхъ и чухъ тамъ. . . . По-пжр-
витѣ бжлгари ни помагатъ съ неуморима дѣятелность. . . . Колкото
за мене частно, срамъ ма е отъ дрѣхитѣ, които нося, отъ завив-
китѣ подъ които спя, като си помисля за това що глѣдамъ на
около си.“

ГЮРГЕВО 20 Окт.

До моя народъ.

„Народе злосчастнѣй! Помни че твоитѣ врагове сж много. Ти
помжрда, а тѣ забиха ножоветѣ въ гжрлото ти, раздраха пазвата
на твоего отечество и тѣ облѣха съ кржвъ! Ти викашь, ти пжш-
кашь но никой не иска да та чуе. Но дерзай, народе! Ти ще са

освободишь! Твоето усвобожденіе е въ твоитѣ рѣцѣ. Ти трѣба изново да повдигнешь рѣка и да са бранишь. Сичко на около ти е въ огань и кржвь, а ти за кои добрини чакашь? Не, народе! Дигни главата си около която стои още кржвѣта на синоветѣ ти несжсирена, стига плака за умрѣлитѣ. Мжртвитѣ сж вече мжртви. Не на обирѣ, не на разбойничество призовавамъ азъ тебе, народе бжлгарски! Зова те да положишь съ ножа си край на грабежа, тиранството, разбойничеството и на сѣкоя неправда! Стани, народе! не оставяй дѣцата си въ този животъ, въ който си ти днесъ! Повдигни са повдигни! и обжгри зимнитѣ снѣгове съ кржвѣта. Твоята смжртъ зимжсъ и безъ това е готова, защото си ограбенъ, изгоренъ и разоренъ; стани сега дордѣто ти е рѣка здрава, дордѣто ти очи гледатъ, и дордѣто врагъ не ти е испилъ кржвѣта до капка. Стани и недѣй умира мжрщина, но умри, ако е Богу угодно, като юнакъ, като мжченикъ и освободителъ!“ . . . .

(„Н. Бжлгарія“)

Време ли е за пѣсенъ?

О, не е време за пѣсенъ
Гласа си весель да пусна,
Понеже духъ ми е тесенъ,
Да не би по зло да вкусна!

Не е днесъ време за пѣніе,
Когато цѣлъ родъ ни шиска
Отъ неразбранно мщение,
На смьртъ вече що го притиска.

А камъ ли време за радость! . . .
Тамъ при девойки селашки,
Да текна, видя съ сладость
Хоро имъ съ пѣсни юнашки?

Игралища имъ пустеятъ
Обрасли съ тржне бодливи.
А момцитѣ имъ кониѣятъ
Въ тжмници влажни, мрачливи!

Бащи тѣмници спохождатъ,
На старость дни си оплакватъ;
А майкитѣ имъ отхождатъ
Край село да ги вѣсчакватъ!

А пакъ дѣвойки невѣсти
Потайно сълзи проливатъ;
Че тѣхни момци злочести
Безъ право въ затворъ изгиватъ!

Юнци, волове и стада
Мучатъ нестойно въ обори,
Че господарѣтъ имъ страда
У тѣмни мрачни затвори!

Кола, орада, устени
Иззапустели по двори;
А плодни ниви брѣздени,
Че кои ще да ги повтори?

Сега какъ може да пѣе
Билъ той днесъ и най коравій
Ако не сълзи да лѣе,
Дано зло да са поправи?

Не е день, не е за пѣсень;
Но день за споменъ плачевень;
За туй и азъ сѣмъ безъ пѣсень
Отъ тойзи плачь, ревъ вседневень!

Славейковъ

ЗИМА

Ижрвій снѣгъ

Въ дѣтинството ми, въ онуй ахъ време
Кога живота не е драгъ,
Какъ силно тупкаше сѣрце ми,

Когато виждахъ първѣй снѣгъ!

. . . . .
. . . . .

Но ей дѣтинство ми премина,
И първѣй снѣгъ си пакъ вали,
Настава студъ и тѣсъ година,
Но туй ма вече не весели.

—
Не мога радость да усѣтя,
Не схмъ азъ той, който бѣхъ
Душа ми е съ тѣга обзетъ
Не ще ми си ни шумъ, ни смѣхъ.

—
Азъ мисля мисля за онѣя
Кои джзнатъ безъ покриви стоятъ
Кои то въ крайна оскудия
Кжлятъ си днитѣ на свѣтътъ.

—
Азъ мисля горкитѣ влѣтници
И зимни бури и студътъ,
И тамо голитѣ тѣмници
Дѣ мойтѣ брѣтя сѣдѣтъ. . .

—
И тесъ кои за зли неволи
Е господъ на свѣта пратилъ,
И тесъ, които гладни, голи
Посрѣщатъ коледа, Василь!

И. Вазовъ

—
Млжбнаха полета и долини, онѣмяха гори и рѣт-
лини, опустѣха ливади и градини. Тамъ дѣ въ дъл-
боко доли овчаръ на завѣтъ въ полугаря съ овцетѣ си
зимуваше, и дѣ сѣкакавъ добитакъ подъ снѣга зимна
храна си тѣрсѣше, сега е тамъ грозна пустиня; като
че са е земя отворила и туй чудо стада е поглѣтнала!
Тамъ дѣ въ голѣми и малки села хора мирни, кротки
са веселяха по зимни веселби: свадби, годежи, засѣвки

и прч. а моми по сѣдѣнки, тамъ сж сега купове отъ сжборени недоизгорели кѣщи, отдѣто още димъ са дими. Тамъ дѣ гайди, кавале и свирки са чуваха, сега гладни вжлци грозно виятъ. Тамъ дѣ край селско огнище въ това зимно време са чуваха задружни невинни разговорки, сега едвамъ тукъ тамъ, върху развалини, въ черна колибка бѣлобрадъ старецъ, съ оттѣрванитѣ си дребни внучки, жъзне, плаче и оплаква; че кого по-прѣди? Да ли загубенъ синъ, да ли млада поробена снаха, да ли открадена млада хубавелка мома, или загинале млади момченца и момиченца?.. Искане и той въ земята живъ да влѣзе, но чернаго земя не приема.

Ахъ, горки майки! храниле сте, кѣрмиле сте драги рожби, че защо ли, за кого ли?

Милъ Боже! прости ма, на този рѣдъ, ако, като попитамъ, можа да сгрѣша съ питаніето си: Защо ли, човѣколюбче, за кои ни тѣшки грѣхове сполетихме толкова тѣшки наказанія? Наистина, не отказвамъ, че много пѣти, нашитѣ помежду вражди, зависти, гордости, измѣнничества, предателства и други неупростими грѣхове сж изобиловале въ насъ до толкова, щото чѣсто благочестиви хора сж са чудиле на твоето дълго тѣрпеніе. Нека да бжде воля твоя! нека да речемъ, че спорѣдъ нашитѣ струванія стоеше ни са и това наказание. Но пакъ прости ма сжрцеведче, ако попитамъ: твоето праведно наказание нѣма ли ще граница? Нѣма ли за толкова клѣти старци, за толкова бѣдни майки, за толкова злочести сирачета, за толкова и толкова невинни душици, нѣма ли, божнеле милостивій, друго наказание? Твоето милосерціе, твоето благоутробіе, твоето човѣколюбіе неможиха ли да наддѣлятъ твойя праведенъ гнѣвъ, та намѣсто това наказание, да проводишь другъ твой бичъ? . . .

Но да ли вече толкова изобилно пролята крхвъ не ще би доста да изміе нашитѣ грѣхове? О Боже! Да ли толкова жални риданія не сж услышани още отъ Тебе? Да ли толкова горещи молби на останалитѣ живи, не сж стигнале до подножіето на твойя тронъ? Дигни, милчекъ Боже, вдигни отъ лицето на земята една та-

кава пораза, обхрии вече милозливия си погледъ къмъ твоето сжздание. Нека вече да не трепере подобній отъ подобнія си; нека да падче вече смъртоносното желѣзо отъ ржцѣтъ му, и нека чистъ вѣтрець развѣе смрадната воня, що е усквернила и живо и мъртво по земята. И тогава, дано човѣшкія родъ, сега ослабналъ, изново са схвземе, надналитъ пакъ да са исправятъ и на отчаснитъ изново да имъ доде сърце на мѣсто, тжй като да може сѣки да са радва и наслаждава отъ твоитъ безкрайни благодѣянія, за да ти принося на сѣко време, на сѣки часъ, хвалби и благодаренія и, съ умилено сърце да слави святото Ти име во вѣки вѣковъ!

Но що е това? какви слухове са пакъ пржскать? Тукъ купчина хора са сбразе и приказватъ нѣщо си, приказватъ, приказватъ и пакъ млжкнатъ и са замислятъ; тамъ други са сбразе и, плахо-плахо са сиоглѣждатъ, татакъ други надвесиле глава и тжжно на земята гледатъ. Има нѣщо; пакъ работата е шуцава!

О, Боже, да ли страшнія гратъ ще да избіе и останалитъ? Ще ли са заличатъ и тѣ отъ книгата на живитъ? Сключвамъ съ думитъ на спасителя:

Отче мой! ако е възможно нека замине тая чаша; не обаче както азъ искамъ но както искашь ти.

Ев. Матнй Г. 26. Ст. 29

Готвахъ се вече гласъ да издигна,
Всело, гордо пѣсень да виена,
Мжчно станж ми се да ридая,
Време за слава, мисляхъ, настая

Мисляхъ, но горко! Гусло, любезна!
Бжджше златно катъ сънь исчезна,
Братската кръвь бѣ всеу проляна,
Жалостъ горчива покри Балкана.

Огненъ въсторгъ се бърже попари,

Върлий тиранинъ грозно удари. . .
Около нази зрѣлише гробно,
Тѣжки вериги дрѣнкатъ по-злобно.

Робство! пакъ робство! Нѣма свобода,
Рани дълбоки мжчатъ народа,
Верѣдъ пенеть, кости. . . ние днесъ крачемъ
О, гусли моя, нека да плачемъ!!

Да плачемъ, както ний сме плакали;
Не ли днесъ сичко околъ насъ жали?
Полего съхне, Балканътъ вѣне,
Янтра въздиша, Марица стѣне.

Но да ли се тѣй мойта родина
Ще да въздиша бато робиня?
Да ли пѣвецътъ се ще линѣе,
И до край пѣсни тѣжни ще пѣе?

. . . . .

Не, не загина всяка надѣжда!
Въ мене живѣе вѣра гореща,
Тя ми придава тесъ чувства буйни
Тя сгрѣва, гусли, твоитѣ струни.

Вѣрвамъ да, вѣрвамъ че зарадъ нази
Дни по-честити сждбата нази,
Скоро яремътъ ще се разбие,
Светата правда пакъ ще надвие.

Тасъ крхвъ невинна, тамо пролана,
Ще се издигне върху тирана,
Въ яростъ и въ буря въ пламень и въ мълни
Потопъ ще стане да го погълни.

Тесъ майки клѣти, звѣрски расирани,
Тесъ дѣца дребни, грозно заклани,
Тесъ моми жални, ангели красни,
Въ пламакъ умрѣли, въ мжеи ужасни;

Тесъ момци храбри шо мржтъ въ тъмници
И на бѣсило; тесъ мжченици,
Тесъ клѣтви, сълзи вопли въ народа
Ще роджтъ, вѣрвамъ наш'та свобода!

Вазовъ

Четемъ у вѣстницитѣ. Дейли Неусъ, лондонски вѣстникъ, пише:

. . . Американеца, г-нъ Шуйлеръ, въ изложеніето си забѣлѣзва имената на 65 села, изгорени по южнитѣ поли на Балкана.

Расписъ на села, опленени и изгорени свършено отъ башибозуцитѣ въ Пловдивско.

Зинджирліе. Една черква и едно училище съ 200 кжщи.

Ново село (Еникюй). Черкова, училище, 300 кжщи. Священницитѣ Марко и Атанасъ са обѣсиха въ Пловдивъ.

Елешница. Училище, черква, 80 кжщи.

Крастова. Училище, черква, 80 кжщи.

Узунъ геренъ. Черква, училище 130 кжщи. Башибозуцитѣ оплѣнили 470 вола 3500 кила жито.

Бара. 45 кжщи.

Айраджикъ. 50 кжщи.

Перущица. 2 черкви, 2 училища 350 кжщи, убити хора до 1000 души.

Пастуша. 20 кжщи.

Дребеща. Училище, 90 кжщи. Священника Тодоръ убесиха въ Пловдивъ.

Козарско. 110 кжщи. Священника Стоянъ убесиха.

Нахія Рунчосъ

Бачково. Черкова, училище, 60 кжщи, 20 души убити отъ четата на Ахмедъ-ага.

Дѣдово. 20 кжщи схиспани отъ Исмаилъ-ага. Тукъ дели Ахмедъ е натварилъ 15 коня съ грабежъ и 500 овце откаралъ

Сотиръ. Разорено отъ Исмаилъ-ага, който убилъ учителя, единъ мъжъ и двѣ жени.

Батакъ. 700 къщи разорени отъ Ахмедъ-ага Тамре-шлія около 2000 души исклалъ, слѣдъ кѣто имъ са прибрало оржжіето съ измама. Много жени и дѣца плѣниле; три моми убити на 17 Іунія близо при Пловдивъ отъ Сайда, отъ синоветѣ на Хаджи кока, слѣдъ като ги влѣкле цѣль месѣць подирѣ си.

Вѣтренъ. Ударено съ топове, безъ причина, отъ Хафузъ паша.

Елшица са изгорило отъ жителитѣ на Абдуларъ, които плѣниле между другото и 5,000 овце. Тодоръ-Дучевата жена убиле, защото противостояла на обезчестяването ѝ.

Клис ура 3000 къщи. Предводителъ на башибозуцитѣ е билъ Тосунъ-бей отъ Карлово. Турскитѣ власти усвоиле и продаде за 50,000 гр. разни произведения. Българскитѣ манастири пострададе отъ сжщата участъ. Манастиря Панагія въ Кърчово са изгорилъ отъ помацитѣ, водими отъ Джаферъ-оглу Сюлеймана, Джинджиоглу Хюсейна. Ограбиле се що имало въ тѣзи манастири сребро и пр. Сжщата чета изгорила манастиря св. Врачъ, като убиле трима калугери. Манастиря св. Тодор. св. Архангелъ и св. Никола сж оплѣнени и изгорени.

Кочбунаръ. Изгоренъ на 29 Іунія.

„Турцитѣ, върху които пада най-голѣмата отговорностъ за кланіето и които са добрѣ заслужиле да са накажатъ строго, което безъ сжмнѣніе ще има най-добри сетнини за въстановленіето на реда и на тишината въ страната, сж: Ахмедъ-ага отъ Ямболъ, Ахмедъ-ага отъ Барутина, Ахмедъ-ага отъ Тъмръшъ, Тусунъ-бей отъ Карлово Али-бей отъ Т-Пазарджикъ, Хасанъ-паша, Хафъзъ-паша, Шефкетъ-паша, Дели-Неджибъ-ага отъ Плъвенъ, Хафъзъ-ефенди, габровскій канзумалинъ, Фазли-паша, Мустафа-манафъ-бей отъ Казанлъкъ, Ибрахимъ-бей отъ Овчеларе, Саидъ-ага отъ Чирпанъ и Акифъ-паша, Одринскій Валія.“

(Изъ рапорта на Г-на Скайлера американскій пратеникъ)

„Онѣзи, които са направиле свирепствата, сж бѣ наградени; а пакъ онѣзи, които са потрудили да щитятъ християнитѣ отъ яростта на башибозуцитѣ на другитѣ, сж биле изоставени съ презреніе.“

За примѣръ:

„Шевкетъ-паша занимава висока служба въ царска палата. Хафъзъ-паша стана командаръ. Ахмедъ агъ награденъ съ орденъ, сжщѣ и Тосунъ бей, и Неджидефенди, плевненскія каймакаминъ.“

Злодѣйцитѣ сж биле наградени, а съ човѣколюбивитѣ и справедливи лица сж са обходили „съ презреніе“ съ това портата иска да каже за направеното **НАПРАВЕТЕ ГО ПАКЪ.**“

Бярингъ

Леди Странгфордъ

„Исторіята на злодѣяніята са писа вече; исторіята на благодѣяніята остая да са пише, исторія, която за бжлгаритѣ лѣтописъ ще бжде важна и любопитна. Леди Странгфордъ е една отъ най-пжрвитѣ наши благодарѣтелки. Бжлгарскія народъ много пъти е помѣнвалъ съ признателность покойния мъжъ на тая Европа. Той е билъ бжлгаролюбець и нашъ доброжелатель. Следъ смъртта му 1868 г. неговата сопруга, Леди Странгфордъ, ма го за похвалба да са нарече бжлгаролюбка. Много пъти тя писала и говорила за насъ, много пъти е показвала желаніе доде сама въ Бжлгарія която, безъ да познава, тя бѣше обикнала. Тжзъ годишнитѣ случки ѣ дадоха случай да я посѣти и да ѣ каже отъ сърце обичьта си. Пжрва тя въ Англія си издигна главно миналія Юлій, за спомоществованіе на тѣзи клѣти бжлгари, за коро тя можи да избире до 25,000 лири, освѣнъ платно, покривки и друг. На 4 Окт. тя пристигна въ Пловдивъ.

Раздаденитѣ до сега вещи сж: 8,000 черги и козяци, 4000 сѣмани, потури, аби и проч. 3000 чифта царвули. Самичка тя хоще да даде два пжти по опустошенитѣ села“ . . . . .) („Напрѣдъкъ“)

*) Сичекитѣ тия добрини на англичинката са губятъ сега преочитѣ на бжлгарина, когато днесъ Англія не само не направилъ за народа ни, но още са мъчи да развали и направеното. Кой даде ножа на турчина въ ржцѣтъ? — Англійскія джржавници . . . . . (Старъ Блжсковъ)

Съ богомъ истекла година 1876! Съ богомъ злочеста и три-
клѣта! Тѣжеко тежа ти надъ пространното ни отечество; но дано
накъ и земята по тежко да надтегне надъ тебе; дано сичкитѣ
вжздишки, сичкитѣ страданія и неволи, сичкитѣ черни теглила
идхтъ и са затирятъ ведно съ тебе. Уви! кога какъ си припомни
българина за тебе, той трѣба да потренире, да настрхне и да
зариде горчиво отъ жалость.

И наистина, какъвъ плодъ, каква облага, какво подобряване ни
донесе ти, о злочесто! Коя отъ нашитѣ блага надѣжди нѣ ви-
дѣхме осществени?

„Гибелниѣ ударъ, който доде да порази нашето мило отечество,
този ударъ, който доде да падна вжрху нашитѣ пріятели, вжрху
наши роднини, вжрху ниши братія; ударъ, най-сѣтнѣ, който рас-
плака безчетъ български майки, които облече въ черно толкози
любезни сестри и млади вдовици, остави въ жалость потопени,
толкозъ родолюбци, дано тоя ударъ са не повтори, да иде и да
са не види, ведно съ тебе! да падне вжрху главитѣ на тія, кои-
то бѣха причина на сичкитѣ наши злочестини!

„Далечъ, схвсѣмъ далечъ отъ насъ вече таквасъ черна и ежр-
вава година.“

(„Напрѣдхкъ“)

Испрашамъ та, година и мрачна и печална,

Сжсѣ болка вѣвъ гжрдитѣ, сѣсѣ мжка на душа,

Що люди благородни, що блѣскави надѣжди,

Ти грабна и отнесе отъ нашата земя!

. . . . .

Азъ помня нашъта радость, ти като са зададе,

И нашитѣ надѣжди, и нашитѣ мечти:—

Ще доде пролѣтъ красна, тиранина ще падне;

Безцѣнната свобода и насъ ще озари,

. . . . .

Турція ще да падне! Свободата безцѣнна

Ще доди и срѣдъ назе байракъ да забіе,

И ново, силно царство съ рѣдъ, любовь и правда

Отъ пенела погански ще да произрасте.

С.

Това стихотвореніе е длжшко и хубавичко; жалъ ми е че са
случи на свжршока на книгата, та остана недовжршено. И-та
кн. ще захванемъ съ него.

Съ голѣма радостъ и сжрдечно благодареніе по мѣстѣмъ именно само градищата отъ дѣто ми са испратиха доволно спомоществованія, споредъ които можихъ по скоро да допечатамъ тая книжка. За да искажя още по-вече признателността си азъ бихъ напечаталъ име по име сичкитѣ си добри спом. които са показаха готови да ми спомогна т безъ да видятъ книгата; но като отъ много мѣста още не ми пристигнаха сич итѣ имена, то остава да ги обнародвамъ въ края на книгата „Пиянъ баща“, коя н. скоро ще са гуди подъ печатъ.

Отъ Русе	предплатиха за книга	—	—	—	—	—	61
„ Разградъ	„ „ „	—	—	—	—	—	131
„ Разградскитѣ	учители ученици ученички	—	—	—	—	—	44
„ Ески-Джумая	предплатиха за книга	—	—	—	—	—	80
„ Османъ-Пазаръ	„ „ „	—	—	—	—	—	72
„ Котель	„ „ „	—	—	—	—	—	110
„ Котленскитѣ	жандарми	—	—	—	—	—	16
„ Жеравна	„ „ „	—	—	—	—	—	57
„ Градецъ	„ „ „	—	—	—	—	—	50
„ Ичера	„ „ „	—	—	—	—	—	45
„ Сливенъ	„ „ „	—	—	—	—	—	145
„ Ямболъ	(безъ тия които не сж пристигнале)	—	—	—	—	—	55
„ Тутраканъ	(безъ тия които не сж престигнале)	—	—	—	—	—	45
„ Силистра	— — — — —	—	—	—	—	—	64
„ Калепетра	Караумур. Алмаліе Айдемиръ	—	—	—	—	—	27
„ Галацъ	— — — — —	—	—	—	—	—	50
„ Мачинъ	— — — — —	—	—	—	—	—	22

Преселеннитѣ шумненци въ Е. Джумая за споменъ на тѣхното неволно отдалеченіе отъ милия имъ градъ. кн. 70

Отъ шумнескитѣ заточеници за споменъ на тѣхното избавленіе кн. — — — — — 30

Благодаря ви г-да и пріятели! Дано, и чрезъ други такива долюбци като васъ, видя и другигѣ си приготвени книги, лѣзли по-скоро на бялъ свѣтъ! Здравѣйте!

И. Р. Блжсковъ.

1878 Іуніи 25 Букурешъ.

21

КНИГИ, КОИ НА СКОРО ЩЕ СА ГУДЯТЪ ПОДЪ ПЕЧАТЪ:

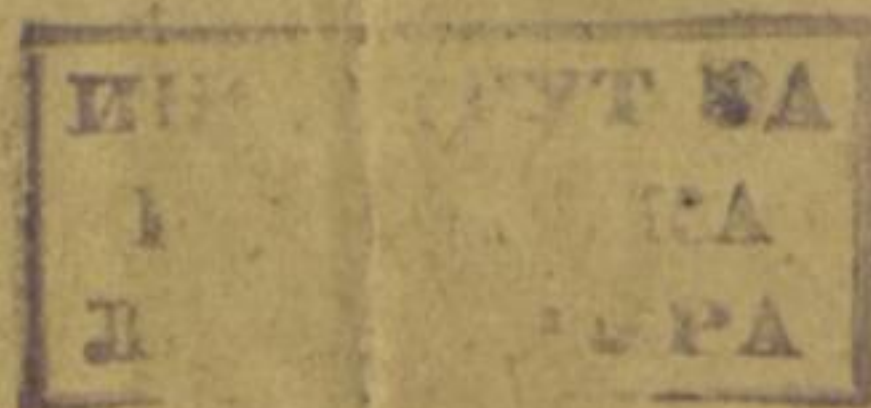
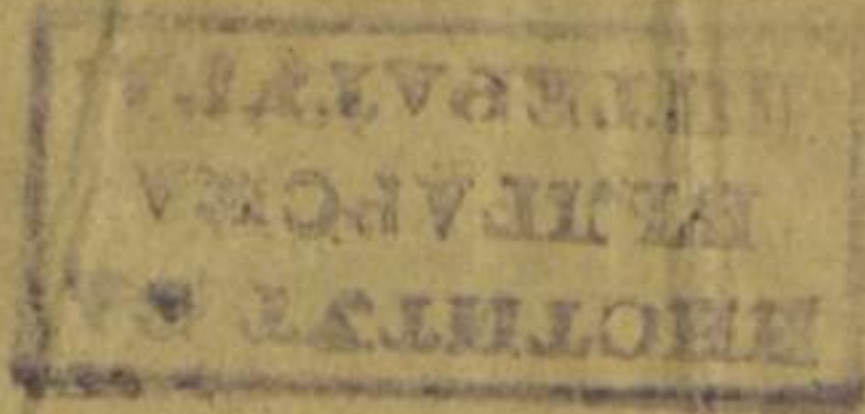
- I. ЖАЛЕНЪ СПОМЪНЪ, книжка II за година 1877. Ил. Р. Блжсковъ
II. ИЗБАВЛЕНИЕТО, нова сбирка отъ съвременни стихотворения.
Ив. Вазовъ.
III. ШЯНЪ БАЩА, убиецъ на дъщата си, повѣсть изъ народнія ни
животъ.

Ил. Р. Блжсковъ.

На тая книга цѣната ѝ е шестъ гроша.

30